

LEVENTE KÖNYVTÁR

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

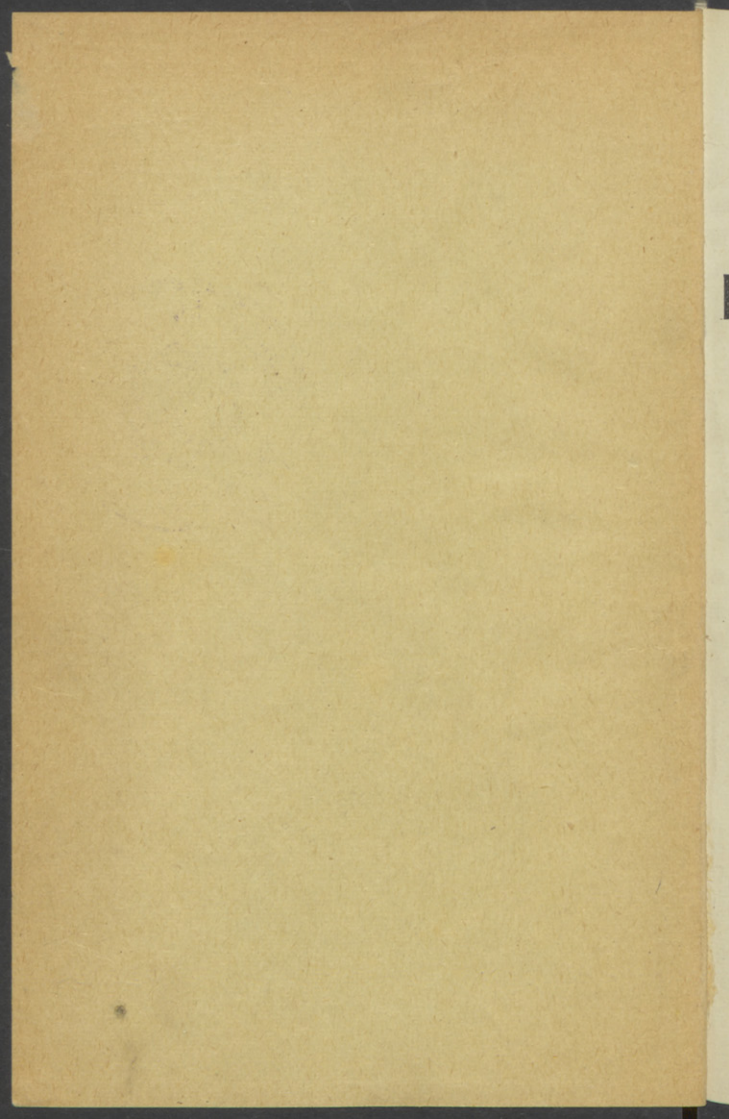

0 000005 092093

ad 117.456/4:36 ~~470~~

~~290~~

~~648.~~

648.

UJABB UTAZÁSOK

AZ

ÉSZAKI SARKVIDÉKEKEN

HRSZQNKÉT KÉPPEL

MÁSODIK KIADÁS

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1911

117456/IV 36

A sarkvidéki utazások rövid áttekintése.

Az egész földet, annak jóformán minden zúgát ismeri ma már az emberiség. Bátor hajósok a tengereket szerte mindenfelé felkutatták egymásután, csak épen az északi és déli sarkokhoz nem sikerült még eddig elhatolniok s e két említett helyen ropant nagy területek vannak még, a melyek teljesen ismeretlenek; így a déli sark körül még vagy 396,000 négyszög mérföld, az északi sark-

nál pedig mintegy 140,000 négyszög mérföldnyi terület eddigelé felfedezetlen, vagyis a sarkoknál körülbelül még olyan nagy térség ismeretlen, mint Magyarország 80-szor véve.

Természete-, hogy a tudnivágyó emberi szellemet ezeknek az ismeretlen területeknek a rejtélyei nem hagyják nyugodni, hanem folyton tevékenységre ösztönzik s a bátor kutatókat egyre serkentik, hogy a legnagyobb veszélyekkel is szembeszállva, ezen területekre behatolhassanak s azokat megismerhessék.

Különösen pedig az északi sarkvidék az, a melynek fölfedezésére már annyi vakmerő utazó kiindult, sajnos, a nélkül, hogy eddig leghöbben óhajtott céljukhoz: az északi sarkig eljuthattak volna.

Még régebben foglalkoztatta az embereket az északi sarknál az észak-nyugoti átjáró felkérésése, vagyis annak a tengeri útnak a felfedezése, a melyen északi Európából vagy Amerikából, legközelebbi úton Kinába és Japánba lehetne eljutni. S ez átjáró keresését már a tizenötödik század végén megkezdték, mióta számtalan vállalkozó szellemű hajós indult útnak ezen zordon tájak felé s apránként mind jobban kezdett is e vidékekről az ismeretlenség homálya felderülni.

Századunk elején az angol kormány nagy díjat tűzött ki az északnyugati átjáró felfedezésére, a mi hatalmas ösztönzésül szolgált arra nézve, hogy még többen induljanak neki a veszedelmes útnak, így *Rosz* János, a kinek utazásáról már beszéltünk, *Buchan*, *Parry* stb. 1845-ben pedig *Franklin* János, a ki társaival együtt a hó és jég között elpusztult. Sokáig várták Franklin visszaérkezését, de mivel ez be nem következett, egymásután indultak útnak az elszánt hajósok, hogy Franklint és társait fölkeressék, megmentésék. Az amerikaiak és angolok tüntették magukat e részben nagyon ki s 1848-tól 1857 ig több mint tíz millió forintot áldoztak e nemes célra. Sajnos, Franklinékat már meg nem menthették, hanem igenis sok fontos felfedezést tettek és 1853-ban *Mac Clure* kapitánynak sikerült az oly régen keresett északnyugoti átjárót is feltalálni, a melyről azonban kiderült, hogy rendes közlekedési útnak, jégségénél fogva, nem alkalmas.

Eddigelé a sarkvidéknek inkább csak az Amerika felett eső részét kutatták, pedig nem kevésbé érdekesek az ettől keletre fekvő részek is, nevezetesen Grönland, a Spitzbergák, Novaja Semlja stb. Ezek felé fordult tehát ezután a figyelem és egymásután sok nemzet bátor fiai

indultak útnak, hogy ezen tájakat megismerhesék, némelyek tudományos célból, mások pedig czetvadászat vagy kereskedelmi érdekek tekintetéből. Azonban bármi indította ezen bátor embereket útnak, mindaz arra szolgált, hogy a sarkvidékek rejtelsei mindinkább felderüljenek.

Ezen utazások közül szándékozunk most néhányat ismertetni, még pedig azokat, a melyek újabb időkben mentek végbe.

A németek első sarkvidéki utazása.

Dr. Petermann német tudós elhatározta, hogy a sarki ismeretlen világ rejtelseibe, a menyire lehet, behatol. Sok fáradozás után végre annyira juttatta az ügyet, hogy hajója, melyet «Germania»-nak nevezett, 1868 május havában, veszélyes útjára megindulhatott. Az erős, de kicsiny hajó kapitányává a bátor és tapasztalt tengerészt, *Koldewey* Károlyt tette meg, a legénységet pedig, a két kormányoson kívül, kilencz német és két norvégiai tengerészből állította össze, kik mindnyájan izmos, edzett, vakmerő emberek voltak, a kikről méltán elmondhatta *Koldewey*, miszerint «mindnyájan olyan elszánt legények, hogy akár az ördögöt is kihúznák a pokolból.»

ÉJFÉLI NAP A SARKVIDÉKEN.

A hajó felszerelésénél mindenre gondoltak s előre számításba vették azt is, ha a hajó valahol a jég közé betalálna fagyni s hosszú ideig ott kellene vesztegelnie. Azért különösen élelmiszerekkel jól megrakodtak s fegyverekkel és mindenféle tudományos vizsgálódásokra szánt eszközökkel is ugyancsak ellátták a hajót.

Legközelebbi célul azt tűzte ki Petermann, hogy Grönland keleti partját a $74\frac{1}{2}$ szélességi fokig elérjék, a hol a Sabina-szigetek vannak, innen pedig a partok mentén, észak felé tovább hatoljanak, a meddig csak lehet, a főczél azonban az lett volna, hogy az eddig még soha el nem ért északi sarkig juthassanak. Ha pedig Grönland keleti partjai a jég miatt elérhetők nem volnának, akkor abban állapodtak meg, hogy a Spitzbergáknak fordulnak s itt igyekeznek felfedezéseket tenni.

A Germánia jó széllel indult meg s négy napi utazás után mindenféle különösebb esemény nélkül áthatolt a sarkkörön. Ekkor már a nap nem ment le többé s odaértek hajósaink, hol az éj és nappal nem váltakozik minden huszonnégy órában, mint nálunk, hanem hónapszámra mindig fenn van a nap, azután pedig hónapszámra ismét állandó éjszaka borul a sarkvidéki tájakra.

Minél közelebb érünk a sarkhoz, annál inkább

észrevehető lesz ez a csodálatos jelenség, míg a sarknál aztán félévig folytonosan nappal van, másik félévig pedig éjszaka. Nincs is itt négy évszak: tél, tavasz, nyár és ősz, mint nálunk, hanem csak kettő, t. i. a nyár, midőn nappal van és a tél, a hosszú éjszaka idején.

Tehát a «Germania» felett sem ment most már le a nap. Koldewey többek közt a következőket írja erről: «A ki még sohasem járt a sarkvidéken, a nappal és éjszaka rendszeres váltakozásához van szokva, arra rendkívül meglepően hat, midőn a napot éjfélben is láthatja. Hanem mint mindent, úgy ezt is mihamarabb megszokja az ember s utóbb már egész természetesnek találja, mintha az nem is lehetne másképen. S a ki azt hiszi, hogy a hosszú napokon tán álmatlanság kerülgetné az embert, az ugyan nagyon csalódik; szintúgy elálmosodik biz' ott mindenki annak idején, mintha a leg-sötétebb éjszaka borítana mindent s későbben már az sem tűnik fel, ha pl. az éjféli hajó-őrségen éppen olyan világosság mellett kell le- s felsétálni, mintha csak fényes dél volna.»

Az időjárás állandóan szép maradt, csak május végén kellett a hajónak vihart kiállani, mely azonban minden veszedelem nélkül elmúlt s a «Germania» vigan vitorlázott mind jobban észak

felé, úgy, hogy június elején már a 73-ik szélességi fokot elérte. Hanem most már köd tűnt fel, a mi a jéghatáron mindig látható szokott lenni s egy fókát is láttak úszkálni, a mi már biztos jele a jég közelségének, mivel a fóka leginkább a jégen s annak környékén szeret tartózkodni.

És csakugyan, június hó 4-én rá is akadtak az első úszó jégdarabokra, majd nemsokára óriási nagyságú jégmezők közé került a «Germania», melyek — a mint látszott — északról délnek húzódtak s bizony egy cseppet sem hattak bátorítólág utasainkra. Mindazonáltal csak tovább vitorláztak köztük sok ügygyel-bajjal, míg egy jégtől tiszta csatornára akadtak, mely épen Grönland partjai felé terjedt, minélfogva elhatározták, hogy ezen folytatják tovább az útát.

Hanem egy borzasztó vihar jött közbe, a jég-hegyek, a jégtáblák szörnyű robajjal ütköztek össze s recsegve-ropogva szakadoztak ezer darabra. Jaj volna az olyan hajónak, a mely két ilyen összeütköző jégóriás közé kerülne! És a «Germania» a vihar által söpörtetve, roppant sebességgel rohant a jég közt előre, minden perczen kitétetve annak, hogy valamelyik úszó jégtömeg összemorzsolja, vagy rászakadva, elmeríti.

VADÁSZAT JEGESMEDVÉKRE.

A bátor hajósok éberségének, erőfeszítésének és szerencsájének sikerült azonban a veszedelmet elkerülni; a vihar elcsendesült, hanem a jég már oly sűrűn úszkált, hogy lehetetlen volt többé előrehaladni s a «Germania» a jég közé befagyott.

Így tehát nem sikerült a grönlandi partokhoz eljutni és a tengeráram a tehetetlenné vált hajót, a jéggel együtt, melybe befagyott, elkezdte szépen a partok mentén dél felé hajtani.

Hajósaink, nem tehetve egyebet, belenyugodtak a sorsba, hanem azért az időt mégis felhasználták különféle tudományos megfigyelésekre, aztán meg alkalmilag jegesmedve-vadászatokra is.

A jegesmedve a sarki tájakon gyakori, húsa és szép fehérszőrű bőre hecses, ezért a sarkvidéki utazók nagy szorgalommal szoktak rá vadászni.

A «Germania» hajósai június 11-ikén pillantották meg az első jegesmedvét, a mely vagy 20 lépésnyi közel jött a jégen a befagyott hajóhoz és azt roppant kíváncsian szemlélgette. Az egyik hajóslegény észrevevén a vendéget, hamarjában előkapott egy katonapuskát s rálőtt, de elszeleskedvén a dolgot, csak épen megsebezte a medvét.

A bundás nem volt ilyen barátságtalan fogadlatásra elkészülve s borzasztó mérgesen elkezdett morogni, de aztán mégis csak meggondolta a dolgot s azzal tartván, hogy: «szégyen a futás, de hasznos,» ő kelme is ez utóbbira határozta magát s ugyancsak vitte odébb az irhát. A hajós-legénység azonban puskára kapott s a hogy csak bírták, üzőbe vették az erősen vérző vadat. Sokáig nem érték utól, hanem végre a medve a vérveszteség miatt kifáradva, leült a hóra pihenni, midőn azután mégis sikerült el ejteni.

Nosza lett nagy öröm s a hajó közelébe behúzáván a hatalmas testet, mindjárt hozzáfogtak a nyúzáshoz, hogy vacsorára friss pecsenyére tegyenek szert.

Míg azonban evvel foglalkoztak, egyszer csak íme, hirtelen feltűnik a láthatáron egy másik, még sokkal nagyobb medve, melyet nyilván amannak a vérszaga csalogatott elő.

A legénység észrevevén az új jövevényt, hirtelen a jégdarabok mellé bújt s ott várta puska végre a bundást. A nagy medve megpillantván a hajót, csodálkozva bámulta azt egy darabig s úgy látszott, mintha azon gondolkodnék: vajjon mentől hamarabb elszaladjon-e, vagy pedig elesett társa hulláján lakmározást csapjon?

Vesztére ez utóbbira határozta magát s nagy óvatosan, olykor még a hóban meg is hentergőzve, mindjobban közeledett a hajóhoz, míg egyetlen lövessel leterítették. Ezen nap még három más medve is mutatkozott, melyek közül egyik sem vitte el az irháját.

Ezenközben jól leúszott a hajó a jéggel dél felé s most már, miután a jég nagyot gyengült, elhatározták, hogy megkísérik a jég közül kiszabadítani, azután nyílt tengerre kijutva, megint északnak fordulni, hátha szerencsésebbek lennének most, mint először.

Nehéz és hosszadalmas munka után sikerült is ez s a hajó június 20-án már megint a nyílt tengeren ringott, miután tíz napig volt a jég közé zárva.

Hanem az óhajtott partokhoz nem sikerült odaférkőzni, oly roppant tömegekben feküdt ott mindenfelé a keleti szelek által odahajtott jég. Nem volt tehát más mit tenni, mint a Spitzbergák felé vitorlázni, a melynek hófödött csúcsait július 9-én csakugyan meg is pillantották.

A Spitzberga szigeteken majdnem kilencz hónapig tart a tél s csak az év többi részében van annyi melegség, hogy az ottani csekély növényzet tenyészetnek indulhat. Október 26-ik napjától egész 16-ik februárig nem látható a

nap, a jéggel, hóval borított tájakra négy hónapig éjszaka borúl; és 128 napig, midőn némi világosság van, csak alig emelkedik a nap egy kissé a láthatár fölé. Négy hónapig aztán megint sohasem megy le a nap, hanem azért mégis kevés ereje van s a tengerről gyakran felszálló sűrű ködök és a jégről áramló hideg szelek nagyon lehűtik a kevés melegséget is. Minden hónapban szokott hó esni, míg a villámlás és menydörgés a Spitzbergákon teljesen ismeretlen.

A «Germania» a partnak egy alkalmas helyén kikötött s mialatt Koldewey tudományos megfigyeléssel foglalkozott, addig a legénység vadászattal mulatta magát s ugyancsak bő része volt különösen a vadlúd pecsenyében.

Mert tudni kell, hogy az egész Spitzberga nyáron át rendkívül el van lepve mindenféle vízi madárral, a melyek millió számra idejárnak költeni, midőn pedig fiaikat felnevelték, megint lehúzódnak a déli, melegebb tájakra. Csak néhány faj marad ott télen át is, így pl. a hófogoly, melynek tolla nyáron barna, télére pedig megfehéredik.

Egyike a leggyakoribb madaraknak, a melyekkel a sarkvidéki utas találkozik, a *rablósirály*, melynek az a szokása, hogy a hajókat óraszámra kíséri, még pedig a nélkül, hogy kiterjesztett

szárnyait csak meg is mozdítaná ; mindössze azt teszi meg, hogy hol egyik szárnyhegyét fordítja a víz felé, hol a másikat, olykor meg hirtelen magasra felcsapódik, de akkor sem mozdítja meg a szárnyát. Ha aztán a hajóból valami ehetőt kidobnak, azt villámsebességgel elkapja, elnyeli.

És ezt a szokását használják aztán fel a hajósok megfogására. Ugyanis egy hosszú madzagra egy darab húst vagy szalonnát kötnek s kidobják azt a tengerbe. Alig történt ez meg, rögtön egész csapat rablósirály repül oda s iszonyú vijjongást, veszekedést visznek végbe a zsákmány körül, mignem valamelyiknek sikerül a csalétket elkapni s azzal magát szépen megfogni.

Különben ezt a madarat csak mulatságból fogdossák, mert a husa kellemetlen szaga miatt használhatatlan. Egyébiránt a többi madarakra nézve szerfelett veszedelmes, mert azok tojásait, fiókjait nagy ügyességgel és vakmerőséggel pusztítja.

Ebben pedig bőven lehet része, mert hiszen, mint mondtuk, roppant számú madár jár ide költeni s fészkeik egész hegyeket beborítanak.

Csodálatos az ilyen hegy, a melyet a vízi madarak fészkelő és pihenő helyül kiválaszta-

nak. Már messziről hallani valami különös, menydörgéshez hasonló zajt, mely mindinkább erősödik s a mely csak úgy hasogatja az ember fülét. Nem egyéb ez, mint a madarak lár-mája, melyek sok millió számra repkednek, csaponganak fészkeik körül. Közben egy-egy rendkívül éles hang is hallatszik, mely még az említett óriási lármán is átharsog és sokszor egész csalódásig emberi gúnykiáltáshoz, vagy jajgatáshoz hasonlít, úgy, hogy a hajósok valójában megiszonyodnak tőle s nem is lehet csodálni, ha a régi czethalászok az ördög kiáltásának tartották ezeket a csodálatos hangokat s biztos veszedelem előjelenek hitték. Pedig hát csak a kis *sarki róka* üvöltése az, mely róka természetéhez hiven, nagyon szeret a madártanyák körül ólálkodni.

Hogy mily rengeteg lehet egy-egy ilyen «madárhegyen» a madarak száma, elgondolhatjuk abból, hogy egy utazó mintegy három kilométernyi hosszúságban oly sűrűn és tömötten találta a mindenféle madarat letelepedve, hogy egyetlen lövésre 30 darab esett el belőlük, pedig ezenkívül annyi repkedett szanaszét, a melyek már a sziklán helyet sem kaptak, hogy a levegőt egészen elsötétítették.

Legbecsesebb ezek közül az északi madarak

közül a *dunna*-kacsa, melynek pelyhe rendkívül kapós és drága. Ezt a pelyhet pedig a fészkeből szokták összeszedni a pákászok, kik azért hajónak a távoli, veszélyes útra; egyúttal azonban a tojásokat is kiméletlenül elszedik. Ezért sok helyen, a hol az ember gyakrabban megfordul, feltűnőleg meg is kevesedett már ezen hasznos madarak száma.

Izland szigetén ott már kiméletesebben s bizonyos szabály szerint bánnak ezen kacsák fészkeinek kifosztása körül. Ugyanis a mint a kacsa május végén el kezd fészkelni, akkor fészkeiből a pelyhet, valamint a tojást is mind kiszedik, mire aztán a kacsa kitépi melléből és hasából a pelyhet, azzal kipárnázza a fészket s megint beletojik. Erre az ember ismét eljön s újra elszedi a pelyhet is, a tojást is. A jámbor kacsa még most sem veszi el türelmét és újabb fészkelésre gondol. Hanem most már sem mellén, sem hasán nincs pelyhely s nem tudja a fészket mivel kirakni. Siralmas hápogásra fakad tehát, mire a gunárja csakhamar megszánja, odamegy és saját melléből tépi ki a pelyhet, melylyel a fészket kitöltvén, a nőtény kacsa újra beletojik. Ekkor aztán már nem háborgatja tovább a telhetetlen ember s eme harmadik csapat tojást zavartalanul engedi

kikölteni, hogy a kacsza szaporodhassék és végkép el ne vaduljon a tájékról.

Miután egy darabig Spitzberga partjain időzött a «Germania», a kapitány elhatározta, hogy ismét kísérletet tesz, ha talán kitűzött főczélját, a grönlandi partokat most már sikerülne elérni. Ujra neki indultak tehát, de hasztalan, mert csakhamar megint olyan jégtömegekre akadtak, melyek lehetetlenné tették az odahatolást.

Visszafordultak megint a Spitzbergák északi részének, a merre a tenger jégmentesnek látszott és ott csakugyan sikerült is néhány kisebb szigetet felfedezni, a melyek csupa hóval, jéggel voltak borítva. Ezeket, a mennyire lehetett, körüljárták és a térképbe is berajzolták.

Az idő azonban mind jobban kezdett tél felé hajlani s Koldewey jónak látta, hajóját szeptember 8-án haza felé irányozni, mivel a tovább maradás már nagy veszélylyel járt volna.

Így végződött tehát ez az utazás, mely igaz, hogy kitűzött főczélját, a Grönland északi partjai fölfedezését, vagy épen a sarkhoz való eljutást nem érthette el, de mégis néhány eddig ismeretlen szigetet felfedezett és sok érdekes tapasztalattal gyarapította a tudományt.

A második német sarki utazás.

Az imént elbeszélt félsiker nem vette el a németek kedvét, sőt most már még nagyobb buzgósággal fogtak egy újabb felfedezési utazás előkészítéséhez. Az adományok mindenfelől gazdagon folytak be, úgy, hogy két hajót lehetett felszerelni, melyek közül az egyiket, mely gőz-erőre járt, ismét «Germania»-nak keresztelték, a másikat, egy vitorlást, pedig «Hansa»-nak. Ez utóbbi rakománya nagyobbára téглаalakúra sajtolt szénből állott, mivel a telet is a sarkvidéken szándékoztak tölteni s gondoskodni kellett sok tüzelő anyagról. Mindkét hajóra erős, kipróbált legénységet szedtek össze s egész csomó tudós is vállalkozott a veszedelmes útra. A főparancsnok és a «Germania» kapitánya megint *Koldewey* lett, a «Hansa»-é pedig egy *Hegemann* nevű derék tengerésztiszt. A hajókat két évre való élelmi szerrel látták el.

Ezen kutató társaságnak is körülbelül azon feladata volt, a mi az előbbié, ezenkívül az is,

hogyha nem sikerülne is az északi sarkig elhatolnia, legalább igyekezzék azon homályos kérdést kideríteni, miszerint egyáltalában lehetséges-e a sarkhoz hajóval eljutni?

Mert erre nézve a vélemények nagyon megvannak oszolva, nevezetesen míg egy svéd természetvizsgáló, a kinek 1868-ban sikerült majd a 82-ik fokig elhatolni, határozottan azt állítja, hogy a sarki tenger mindig szilárd jéggel van fedve s oda hajóval jutni lehetetlen, addig mások azt erősítik, hogy a sark körüli tenger, legalább részben, nincs jéggel borítva, tehát hogy oda mégis csak el lehetne hajózáni.

A két hajó 1869 június 15-én hagyta el a brémai kikötőt, hogy hosszú, bizonytalan újtára térjen, melyen az egyik csakugyan fontos felfedezéseket tett, míg a másik ott veszett el a jéghegyek közt.

De kezdjük a dolgot elején. A hajók tehát akadálytalanul haladtak jó darabig észak felé, egyszer azonban egy nagy ködben elmaradtak egymástól s midőn az idő megint kitisztult, a «Hansa» emberei rémülve vették észre, hogy a főhajónak, a «Germania»-nak semmi nyoma. Ki tudja, merre járhat már az azóta!

Keresték aztán sokáig, minduntalan abban reménykedve, hogy végre mégis csak összetá-

lálkoznak ismét. De e reménység hiúnak bizonyult s addig küzdött a Hansa a mind sűrűbben uszkáló jégdarabokkal, míg végre szeptember 19-én mozdulatlanul befagyott s mindenütt, a merre csak a szem ellátott, nem volt egyéb jégnél.

Most már készen lehettek a «Hansa» utasai a legnagyobb veszedelemre is, mert hihető volt ugyan, hogy a hajó a jéggel együtt lassan leúszik dél felé, a hol aztán majd a következő évben kiszabadul, de az is várható volt, hogy a jég a gyenge hajót összeroppantja. Hiszen van erre is példa elég. Így pusztult el 1830-ban a grönlandi partokon húsz czetvadász-hajó, melyeknek ezer főnyi legénysége csak úgy tudta életét megmenteni, hogy a jégtáblákra vonult.

A «Hansa» utasai tehát jónak látták idejekorán gondoskodni, hogy ha hajójukkal is ez történnék, ők legalább ne maradjanak fedél és élelem nélkül. Azért kihordták a hajóról a jégtáblára a kőszentet s olyan kunyhót építettek abból, a melybe mindnyájan elfértek, az egészet pedig befedték jó vastagon hóval.

Hanem azért egyelőre csak a befagyott hajóban laktak, még ezután egy egész hónapig. Hanem ez igen nehéz hónap volt, a jég mindig nyugtalanabb lett, az északi vihar mindig erősödött, minek következtében a jégmezők el-

kezdtek repedezni és egymásra nyomódni borzasztó erővel és recsegéssel, a mi a legbátrabb ember szívét is megremegettette.

Most már előre látható volt, hogy a «Hansa» sem bírja sokáig, a jég roppant nyomása miatt szétnyiladoztak az eresztékei s a víz mindenfelől vastagon kezdett beleszivárogni. Mindenki, a ki csak mozdulni bírt, hozzáfogott ekkor a víz kiszivattyuzásához, ha talán mégis sikerülne a hajót megmenteni, de bizony ez hiábavaló reménységnek bizonyult. A mit lehetett, az élelmiszerek és a felszerelések közül áthordtak a kőszénből készült kunyhóba, melyben egy kályhát is felállítottak. Átköltöztek maguk a hajósok is, a «Hansa» pedig mindnyájuk nagy szomorúságára nyomtalanul elsülyedt a tenger fenekére.

Ezután ott maradt a «Hansa» 14 utasa a sivár jégmezőn, mely lassan úszó szigetet képezett a tengeren. A kerülete ezen jégszigetnek mintegy harmadfél óra járásnyi volt, a jég vastagsága 15 méter, a melyből azonban csak mintegy másfél méternyi emelkedett ki a vízből.

Igaz, hogy 15 méter elég vastag, de azért készen kellett az utasoknak rá lenni, hogy egyszer csak a mellette úszkáló jéghegyek és többi jégtáblák nyomása miatt szétreped ez utolsó menedékük, a mint hogy utóbb csakugyan meg

A JEGES TENDEREN.

is történt ez az eset. Ezért a megmentett három csolnakot jó előre megrakták élelmi szerrekllel s készen tartották, hogy ha a jégtábla csakugyan szétroncsolódnék, akkor legyen még hova menekülni s a csolnakokon folytatni a bizonytalan útat, a meddig lehet.

Ezenkívül hozzá láttak az említett, kőszénből épült kunyhó lakhatóbbá tételéhez, hogy legalább míg a jég alatta szét nem reped, meg lehetős tőrhetően tanyázhasanak benne. Bevonták tehát belső részét vitorlákkaal, pokróczokkal, fekvőhelyeket is csináltak benne, a kályha, a konyha melegített, a lámpa homályos fényt derített, szóval valahogy csak el lehetett benne lenni, bár oly szűk volt, hogy egymástól mozdulni sem tudtak benne.

Igy hajtotta őket a tengeráram délfelé, mindig nagyon közel a grönlandi partokhoz, a melyekre ki is szállhattak volna, de erre nem is gondoltak, mert hiszen ott ember nem lakik, éhen kellett volna pusztulniok, míg így a jég hátán mégis csak közelebb jutottak olyan tájak felé, a hol segítséget, szabadulást inkább remélhettek. Napjaik egyformán folytak, csak olykor hozott változatosságot a vadászat, nevezetesen több fókát sikerült elejteniök, majd a szárazról néhány sarki róka is átjött, melyek szintén zsák-

mányul estek, hat jegesmedve is puskavégre került, melyek nemcsak friss pecsenyét szolgáltattak, hanem pompás meleg bundáik is nagy örömére lettek a didergő utasoknak.

Így érték meg a karácsonyt, majd az újév első reggelét. És ekkor köszöntöttek be a valóban szörnyű napok, midőn minden perczen a halált várhatták s hihetetlennek látszott, hogy többé az elhagyott hazát viszont láthassák. Az év első napján nagy vihar támadt, a hó pedig elkezdett oly iszonyú tömegekben hullani, hogy nemsokára a kunyhónak csupán a kéménye látszott ki belőle. Ha valamelyik utas nagynehezen kimászott a kunyhó nyílásán, egy perczig sem állhatott meg, mert a roppant vihar mindig járt a hóba vágta. Így hát csak odabenn kellett szorongani a szűk, homályos kunyhóban s onnan hallgatni rettegve a vihar szörnyű üvöltését.

Másnap reggel egyszerre csak valami különös, eddig soha nem hallott zaj ütötte meg hajósaink fülét: a jégtábla aljáról szörnyű zörgés, recsegés, ropogás hallatszott fel, mely a vért is megfagyasztotta ereikben.

A jégtábla bizonyosan sziklára került, azon dörzsölődik és nyilván darabokra fog zúzódni!

S így tartott ez másnap délig. És a legkínosabb aggodalmakban levő emberek a vihar

szörnyű ereje miatt még csak ki sem tudtak a konyhából bujni. Ott várták néma lemondással a minden pillanatban bekövetkezhető végveszedelmet. Csak ekkor sikerült aztán a két kormányosnak kijutni, a kik kémszemlére indultak a jégszigeten, hogy ugyan mennyi van még meg abból s mennyi töredezett, szakadozott le belőle?

Csakhamar visszajöttek azzal a szomorú jelentéssel, hogy a jégtábla immár csak felényi, mint volt!

E hirre mindenki készen tartotta magát, hogy szükség esetén a konyhá előtt álló csolnakokra menekülhessen s igyekezzék azokon szabadulni, ki tudná, hogy és miként?

De a konyhónál a jég nem repedt meg, a vihar is négy napi dühöngés után elcsendesedett, midőn aztán körüljárván a jégtáblát, rémülve állapították meg, hogy annak már alig egy-nolczad része van meg s hogy ők már csak egy aránylag kis jégdarabon úszkálnak a háborgó, hideg tenger mélységei felett.

Január 11-én az egyik kormányos, a ki kívül volt, rémülten rohant be e kiáltással:

— Megint sziklára kerültünk, jégtáblánk mindjárt szétmorzsolódik. Meneküljünk!

A hajósok, a mennyire birtak, sietve igye-

UTAZÁS A JÉGTÁBLÁN.

keztek volna kifelé a rémhírre, de a roppant hóban csak négykézláb bírtak előre hatolni, ha pedig sikerült egyiknek-másiknak felállani, a vihar iszonyú erővel a hóba vágta mindjárt.

Szörnyű volt hallgatni a vihar ordítását, a jéghegyek ropogását és a hullámok csapkodását, a melyek immár köröskörül látszottak, a mint dühösen ostromoják a kis jégszigetet. Egyszerre csak valami sötét tömeg csapott keresztül a jégen.

— Víz, víz! — hallatszott a réműlt kiáltás. — Végünk van, a jég megrepedt!

Az utasok a legnagyobb erőfeszítéssel a csolnakokhoz értek s mivel egybe mindnyájan bele nem fértek volna, kettőben oszlottak meg s a vihar zúgásában, a jég szörnyű recsegése közben elbúcsúztak egymástól:

— Járjatok szerencsével pajtások, a ki még meglátja közületek a hazát, tiszteljétek rokonnaimat, barátaimat a nevemben!

Hogy ki melyik csolnakra jutott, nem lehetett megismerni, olyan vastagon fedte a jég és hó mindenki arczát, ruháját.

Hanem a veszedelem most sem következett be. A kunyhó alatt ugyan megrepedt a jég, de megint összezáródott, hanem aztán a kunyhó lakhatatlanná lett s a szerencsétlen utasaink a

csolnakok enyhében voltak kénytelenek napokig meghúzódní s ott szenvedni át a szörnyű hideget és a vihar féktelen dühöngését.

Végre szűnt a vihar s a «Hansa» elcsigázott utasai kiásták a hóból a kunyhó romjait s egymásikat raktak össze nagy keservesen, de csak olyan kicsit, hogy hatan fértek meg bele, a többiek pedig a csolnakokból csináltak valami gyarló menhelyet. Ez alatt a jégsziget is egyre kisebbedett s már az egész kerülete nem volt több 360 lépésnél.

A vihar pedig megint feltámadt s a hó halatlan tömegekben esett folytonosan alá, úgy, hogy az emberek egész napokig sem mozdulhattak helyükről.

Ilyen szörnyű küzdelmeket állottak ki 200 napig! Míg végre a már nem remélt szabaddulás órája elérkezett.

Május 7-én már oly közel jutottak Grönland déli partjaihoz, hogy elhatározták, miszerint csolnakra szállnak s azon utaznak a partok mentén tovább, a hol már egy hittérítő telepnek kellett lenni s melyet csolnakon elérni reméltek; hiszen a jégszigetet úgyis el kellett már hagyniok, mert maholnap egészen elkopott volna.

A csolnakokat tehát vízre szállították s újult

reménnyel megindultak a még mindig bizonytalan és veszedelmes útnak.

Egy darabig akadálytalanul is haladtak a sik vízen előre, de csakhamar megint jégtorlaszok közé kerültek, úgy, hogy sem előre, sem hátra nem voltak képesek mozdulni. Ekkor elhatározták, hogy keresztül húzzák a jégen a hajót, míg csak megint a nyílt vízre nem érnek. És ez a szörnyű nehéz munka május 10-től egész június 4-ig tartott, mert naponként csak mintegy 500 lépésnyire bírtak előre hatolni! A mi annál keservesebb volt, mert már az élelmiszer fogyatékan lévén, csak féladag járt ki mindenkinek, ruháik pedig rongyokban fityegtek le róluk.

Végre sikerült megint vízre jutniok s nem-sokára a hittérítő telepet is elérték, hol rendkívül szives fogadtatásra találtak, egy dán hajó pedig, mely szerencséjükre odakerült, felvette és Európába szállította sokat szenvedett utasainkat, kik bizonyára alig hitték volna, hogy a kedves hazai partokat még valaha megpillanthassák.

Miután a «Hansa» viszontagságos történelét elbeszéltük, lássuk már most, hogy mi történt a másik hajóval, a «Germania»-val, a mely, mint említénk, amattól a köd miatt eltévelyedett június 25-én és többé nem is akadtak egymásra.

A «Germania» tehát folytatta útját s mivel gözös volt, sokkal könnyebben tudott a jégzajlás közt előre hatolni s nagy küzdelmek után augusztus 5-én sikerült neki partot érni és a kis Sabin-sziget előtt horgonyt vetni. Innen kevés pihenés után megint tovább haladtak észak felé, de néhány nap múlva a továbbutazás lehetetlenné vált, mert a tengert mindenfelé, a merre csak szem ellátott, szilárd jég és hó borította. Ugyanígy volt a szárazföld is, hol a szem sívár jéggel, hóval fedett hegyeknél, völgyeknél egyebet fel nem fedezhetett.

Azonban később mégis észrevettek egy zöldelő rétet, a mely apró északi növényekkel volt fedve s melyen nagy meglepetésükre ott legelészett egy kis csorda *mossusz-marha*. Csodálatos jószág ez, a mely csakis a sarki tájak ember nem járta sivatagain tanyáz s külsejére nézve középen áll a szarvasmarha és a juh közt. Erős testét hosszú, bozontos, barna szőr fedi, zömök fején pedig roppant vastag, lefelé növő, majd ismét felfelé kunkorodó szarvai vannak, mélyek a homlokot, mint valami áthatlan pánczél borítják. Hogy mily erős a mossusz-marha koponyája, mutatja az, hogy egyszer egy ilyen marhára katonapuskával rálőttek, a fejére czélozva és a golyó teljesen szétlapulva esett le a földre,

a nélkül, hogy a marhának legkisebb baja is esett volna. Pedig ugyanezen puskával, más alkalommal, egy óriási jegesmedvét egész hosszában keresztül lőttek.

Télen ezen állat úgy keresi élelmét, hogy a száraz növényeket lábaival kikapálja a hó alól.

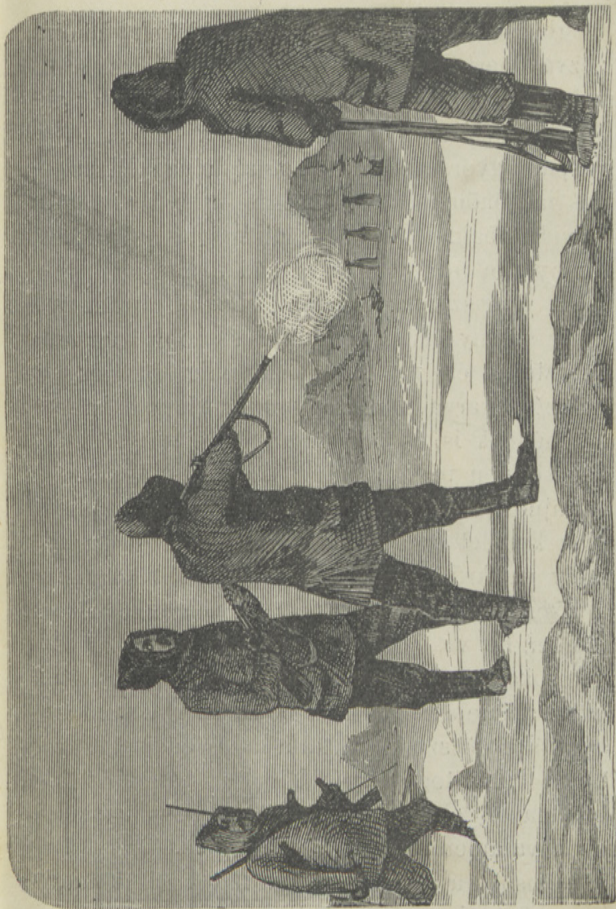
Utasainknak sikerült ezen állatokból néhányat elejteni, a mi nem kis örömükre szolgált, mivel a húsa igen izletes s a bőre is ritkaságánál fogva értékes.

Most már, mivel hajón a jég miatt tovább utazni nem lehetett, elhatározták az utasok, hogy szánkákon kísértik meg a szárazföld minél több részét bejárni, addig, míg a hosszú éjszaka ideje el nem következik.

Elkészítették tehát a szánkákat s azon magyar közmondással tartva, hogy: «magad uram, ha szolgád nincs!» — elébe fogták magukat a szánkának, a hajóslegények, a tudósok, a kapitány s úgy húzták a havon, hogy jobban sem kellett.

Közben meglehetősen gazdag legelőkre is találtak a völgyekben, hol temérdek mossusz-marha és iramszarvas legelészett, a melyek közül sokat elejtettek, minélfogva friss húsnak mindég bővében voltak.

Különösen iramszarvast találtak sokat. Kis-termetű és épen nem szép állat ez, de azért

VADÁSZAT MOSSUSZ-MARHÁKRA.

megbecsülhetetlen az északi vidékek lakóira nézve, mert nemcsak húzával és bőrével szolgál, hanem könnyen meg is szelidíthető és akkor igen gyors igavonó állat lesz belőle, mely roppant gyorsan fut a szánnal olyan havas-jeges mezőkön, hol a ló menni se volna képes. Rövid lábainál fogva úszni is igen jól tud, a mi nyáron nagy hasznára válik.

Az iramszarvas nyakáról hosszú szennyesfehér sörény csüng le, egyéb szőre nyáron barnásszürke és rövid, télen pedig fehéres és hosszú. Szarva nemcsak a bikának van, hanem a tehénnek is, és pedig az állat kicsinységéhez képest igen nagy, nevezetesen 10—15 kilós.

Sajnos, hogy ezen hasznos állatot a grönlandiak kimélet nélkül pusztítják, úgy, hogy némely vidékről már egészen kiveszett.

Ilyen vadászatok közt elközelgetett a szeptember hó vége, midőn azon vidéken már a tél nemsokára beköszönt, azért hozzá kellett látni, hogy a telelésre elkészüljenek, azért sok mohot gyűjtöttek össze és azzal a hajó fedélzetét vastagon beborították, míg körülte jégből és hóból magas sánczokat építettek, hogy a szelek ellen valamennyire védve legyenek.

Nemsokára be is következett a tél a maga iszonyúságában. Nem hallatszott többé a mada-

rak rikoltozása, a rozmár bögése, a sarki róka rekedt ugatása; hó borította az egész tájat, melyre állandó éjszaka vetette árnyékát. November 5-ikén látták utoljára a napot.

A vadászatnak is vége szakadt. Jegesmedvét többé látni sem lehetett, a mossusz-marhák, iramszarvasok elhuzódtak messze be a szárazföld belsejébe, valami jobb legelők felé.

Mindazonáltal elég jól telt az idő; hajósaink mindig találtak ki valami mulatságot, a mivel elűzhették a hosszú éjszaka unalmát, azonkívül pedig az egészségi állapot is nagyon kielégítő volt.

Hanem a roppant hidegben ugyan különös dolgokat tapasztaltak. Ugyanis, ha valamelyiknek eszébe jutott pipázva, vagy szivarozva a szabadba kilépni és ha kitalálta venni szájából a füstölő szerszámot csak egy pillanatra is, már akkor, a mint megint szájába vette volna, azon vette észre, hogy tulajdonképen egy jégcsapot kapott be. Igen, mert a nedves szivarvég vagy pipaszár egy szempillantás alatt vastag jégréteggel vonódott be s úgy megfagyott, hogy azután a kályha mellett is alig lehetett kiengesztelni.

Hát az élelmiszerekkel, a melyek hideg helyen állottak, hogy jártak! A hordóba rakott aszalt gyümölcs úgy összefagyott, hogy lehetetlen volt

kiszedni s nem is tehettek egyebet, minthogy bárdal összevágták hordóstól együtt darabokra s üstben úgy engesztelték fel annyira, hogy enni lehessen. A savanyú káposzta olyan lett, mint a réteges kőszikla s csak feszítővasak segítségével lehetett belőle egy-egy darabot lefeszíteni. A szalonna és vaj úgy összefagyott, hogy csak erős véső és kalapács segítségével lehetett belőlük egyes darabokat lepattogtatni. A hús olyan lett, mint a legszebb eres márvány s bárdal vagy fejszével is csak apró szilánkokat lehetett belőle levágni, minélfogva vasrúdhoz folyamodtak s azzal tördeltek le a húsból egyes darabokat. Az olaj is úgy összefagyott, hogy a mint a hordóból kivették, olyan volt, mint egy nagy kőből kifaragott henger.

A hosszú éjszaka sötéttségébe némi változatoságot hozott be az *északi fény*, ez a csodálatos, megfeythetetlen tünemény, mely az északisark vidékein megjelenésével bámulatra ragadja az odavetődő embert.

Utasaink az első északi fényt szeptember 11-ikén látták. Csodás világosság tünt fel az égboltozaton, majd egyes szétszórt világító foltok képében, majd mint reszkető sugarak vakító fehér fényességben, majd legyezőszerűleg kiterjedve, aztán elhalványodva és eltűnve. Más-

kor olyannak látszott az ég, mintha aranyfüggönnyel lett volna borítva s ez a függöny épen úgy lebegett, mintha a szél fújta volna s oly közel tetszett, hogy az ember szinte csodálkozott rajta, hogy nem hallik a suhogása?

Januárban már déltájban kezdett egy kissé világosabb lenni, ami annak a jele volt, hogy az oly rég nem látott nap nemsokára ismét fel fog megint tűnni. S csakugyan február 3-ikán, mindnyájuk rendkívüli örömeire megint látható lett a ragyogó égitest, a mint biborpiros színben feltűnt a rideg jéghegyek mögül s sugarai-val bearanyozta a sivár hómezőket.

Márczius elején ugyancsak furcsa kalandja akadt a társaság egyik tagjának dr. Börgennek, ami kicsi híján életébe került a derék tudósnek. A különös kalandot Börgen következőleg beszéli el:

«Egy reggel kilencz óra tájban, kimentem a hajóból, a környező sima jégtablára, hogy ott széjjelnézzek s tudományos megfigyeléseket tegyek. Nem messze a hajótól, szemközt találkoztam Koldewey kapitánnyal, a ki szintén a jégen járt s most már visszatérőben volt a hajóra. Egynehány szót váltottunk egymással, azzal a kapitány útját tovább folytatta a hajó felé, én pedig ki a jégmezőre.

Alig távoztam a hajótól ötven lépésnyire, midőn egyszerre csak, mintha a földből bújt volna ki, előttem termelt egy ritka nagyságú, valószínűleg óriási jegesmedve.

Puska nélkül soha a hajón kívül egy lépést sem szoktunk tenni s velem is volt egy jó kétcsövű fegyver, de hogy azt a medve ellen használjam is, arra már nem volt időm. Mert hogy történt, mint történt, máig sem tudnám megmondani, elég az hozzá, hogy a mint az óriás állatot megpillantottam, a következő pillanatban már a jégen feküdtem, összetört puskámmal együtt. Valószínű, hogy a medve hatalmas talpának egyetlen csapásával leütött s ugyanekkor fegyveremet is szétzúzta.

A másik pillanatban azonban ismét magamhoz tértem, még pedig arra, hogy a medve a fejemet harapja. A jegesmedvének ugyanis az a természete, hogy a fókát, mely fő élelmét képezi, a fejénél fogva szokta összeroppantani. S nyilván ezt szándékozott velem is tenni, de mivel koponyámat nem foghatta be jól a szájába, a mellett a kucsma is védelmezte, nem sikerült az összeroppantás s a medve fogai csikorogva siklottak le a fejem bőréről.

Teljes erőmből segítségért kiabáltam, a mitől, úgy látszik, a medve megijedt s ott hagyott, de

A JEGESMEDVE KÁRMAI KÖZT.

mindjárt visszatért megint s újból hozzáfogott a marczangoláshoz.

Ezer szerencsém volt, hogy a kapitány még nem ment le a hajó belsejébe s ennél fogva meghallotta segélykiáltásaimat. A legénységet rögtön fegyverre szólította s csapatostól, futva jöttek segítségemre.

Amint ezt a medve észrevette, karomat bekapván, elkezdett velem gyorsan futni, hogy majd valami bátorságosabb helyen a fókák sorsára juttasson. Roppant gyorsan haladt s olyan könnyen vitt, mint macska az egeret.

Társaim ezt látva, elkezdtek lövöldözni, hátán a medvét elijeszthetnék. El is eresztett a medve s néhány lépést oldalt ugrott, de csakhamar megint nekibátorodott, újra megfogott s rohant velem tovább, egyenesen a szárazföld felé.

Ez a kis tétovázása azonban mégis szerencsém volt, mert azalatt társaim jó közel értek. Ezenkívül meg a medve most már odaért a part alá, a hol, a sima jégtáblát rögzös jeges talaj váltotta fel, a melyen korántsem tudott olyan gyorsan futni, mint elébb, míg társaim, kik még mindig az egyenletes jégtáblán voltak, sebesen közeledtek felénk.

A medve aztán erre belátta, hogy meg kell válnia zsákmányától. Eleresztett tehát, miután

már vagy 300 lépésnyire hurezolt. De maga azért nem szaladt el, hanem néhány lépésnyire tőlem megállott, mintha gondolkoznék, ugyan mit is kellene tenni már most? Egy puskalövés azonban észretéritette s hamarjában elhordta onnan az irhát.

Társaim aztán bevettek a hajóra s ápolás alá vettek. Vagy 20 seb volt rajtam, de közte egy sem veszedelmes s teljesen meg is gyógyultam nemsokára. A legkülönösebb azonban az volt a dologban, hogy sem akkor fájdalmat nem éreztem, midőn a medve mart, sem pedig később, míg a sebek begyógyultak.»

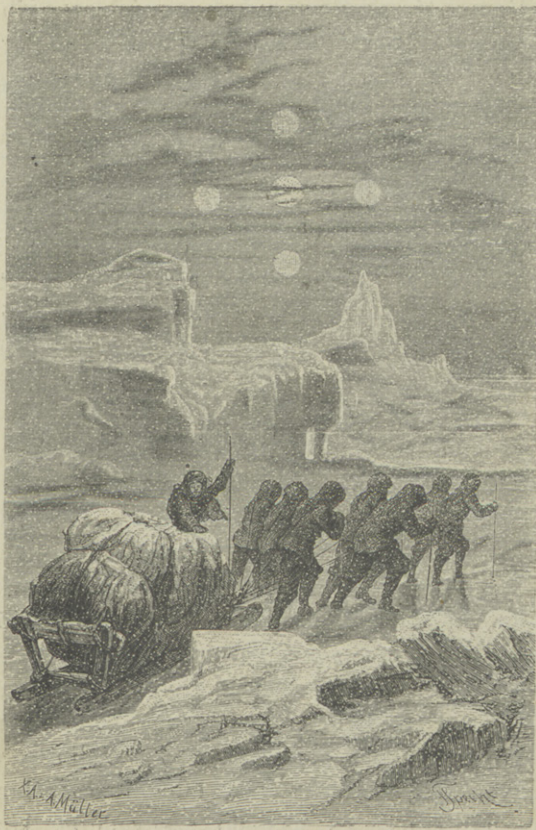
A hosszú éjszakának nagynehezen vége lett s habár a napok eleinte még nagyon rövidek voltak is, de azért új életet hoztak s hajósaink elhatározták, hogy most már hosszabb utazást tesznek szánkón észak felé, mert hiszen, hogy hajóval menjenek, arról a jég miatt sokáig még szó sem lehetett.

Az utazás tartama egy hónapra volt megállapítva, azért ugyanennyi időre élelmiszereket kellett a szánkóra rakni, melyek közül a zöldségfélét, borsót, babot, még a hajóban megfőzték, aztán megfagyasztva, darabokra összetörték és zsákba rakták. Ezenkívül sok lőszert, fegyvert, egy kis sátrat és mindenféle eszközt

kellett magukkal vinni, melyek közt nem utolsó volt a közös ágy sem. Furcsa egy mesterség az, a melyet sarki utazók általában használni szoktak, hogy midőn a szabadban, pusztán csak sátor alatt hálják, — meg ne fagyjanak. Ez a közös ágy tehát nem egyéb, mint egy bőrökkel bélelt zsák, a melybe az utasok valamennyien belebújnak s ott alusszák végig az éjszakát.

A nagy utazást márczius utolján megkezdték, még pedig nyolczan s húzták a szánkót olyan hósvatagokon keresztül, a hova ember lábát még soha nem tette azelőtt. Közben roppant hideg idők állottak be, midőn néhánynak a kezei megfagytak, felhólyagosodtak és gennyesnek indultak. Az orra pedig mindenkinek megfagyott. Előbb roppant nagyra felpuffedt az orr, vörös lett mint a paprika, azután olyan bőrrrel vonódott be, mint a pergament, miközben igen érzékenynek mutatkozott, míg végre szépen meggyógyult megint s visszanyerte rendes alakját.

Vihar is érte utól utasainkat. Pedig a sarki vihar valami iszonyú, a miről mérsékelt földövi embernek fogalma sem lehet. Ilyenkor oly iszonyú erővel fúj a szél és hordja az apró havat, hogy lehetetlen a sátor alól és a hálózsákból kibújni, mert a szél vagy elfújná az embert vagy pedig a sűrűn pustoló hótól megfuladna.

UTAZÁS SZÁNKÓVAL ÉSZAK FELE.

Borzasztó sokat szenvedtek utasaink ezen vihar alatt, mely majd három napig szakadatlanul tartott. A kis sátort, melyet a vihar kezdetén nagy jégdarabokkal lenyomtattak s mely odafagyott a földhöz, egészen rájuk nyomta a szél ereje, ezenkívül minden kis nyíláson betódult a finom éles hó, úgy hogy hálózásajukat is vastagon elborította, sőt behatolt annak belsejébe is, aztán a nagy hideg megfagyasztotta a leheletet s olyan lett mindenki szakálla, bajusza, mint egy-egy óriási jégcsap. Apránként jégpánczéllal vonódtak be a ruhák is, s oly hideg volt, hogy még a pálinka is megfagyott. Ehhez járult még, hogy enni sem lehetett, hiszen gondolni sem lehetett ilyenkor főzésre s minden ételmyszer oly csontkeménységűre volt fagyva, hogy melegítés nélkül élvezni teljesen lehetetlenség volt.

A vihar elmúltával megint tovább folytatták bátor hajósaink a szörnyű fáradságos utat. Közben-közben egy-egy jegesmedvét is elejtettek, melyeknek húsát részben nyersen ették meg, a kövérét pedig főzéshez tüzelőanyagul használták.

Április 15-ikén, mivel már az ételmyszerek nagyon fogyatékán voltak, elhatározták, hogy visszafordulnak és hasonló szenvedések közt, mint menet, — április 27-én sikerült is a hajóhoz visszaérkezniök, hol a társakat mind egész-

ségben találták, maguk pedig az édes pihenésnek adták át magukat, melyben már oly régóta nem lehetett részük.

Ezután még egyszer kísérletet tettek a «Germania» hajóval, ha talán sikerülne most már vele észak felé felhatolni.

El is indultak július 22-ikén, de rövid hajózás után megint oly roppant jégtömegekre akadtak, hogy teljességgel lehetetlen volt tovább hatolni. Elhatározták tehát, hogy lemondanak az északi irányról s ahelyett inkább délnek fordulnak, hogy Grönland kevésbé ismert részeit bejárják.

Itt csakhamar felfedeztek egy addig teljesen ismeretlen tengerágot, mely 1—2 mérföldnyi szélességben nagy messzeségre benyomult a szárazföld belsejébe. Ebbe irányozták be a hajót s minden akadály nélkül gyorsan haladtak olyan partok között, melyeket emberi szem még előttük soha meg nem pillantott.

S milyen partok voltak ezek! Óriási, meredek sziklafalak, melyekről számtalan patak, folyó és zuhatag omlott le roppant dörgéssel a tengerágra. És a hegyek mindig magasabbak-magasabbak lettek, a zuhatagok pedig, melyek olvadt hóból képződtek, mind számosabbak, mind szélesebbek. Hajósaink szó nélkül, ámulva szemlélték a felséges természeti tüneményt.

Eközben azonban elromlott a hajó kazánja, a mi hajósainkat több napi veszteglésre kényszerítette. Ezt az időt sem töltötték azonban tétlenül, hanem felhasználták a szárazföld közeli részeinek megvizsgálására, a miben különösen kitűnt *Payer*, a társaság egyik osztrák születésű tagja, a kiről később még bővebben szólni fogunk. *Payer* többek közt, tíz órai kemény munka után megmászott egy 2200 méter magasságú hegyet is, melyet nevééről, *Payer*-csúcsnak neveztek el. Az egész roppant térségen, mely a csúcsról szeme elébe tárult, nem látott egyebet, mint óriási havas hegyeket, nagy kiterjedésű, jéggel borított síkokat, melyeken számtalan folyó rohant át nagy sebességgel a tenger felé.

A hajó kazánját azonban csak annyira lehetett megigazítani, hogy legfeljebb a tengerágból való kihatolást bírhatta meg, miért is utasaink fájó szívvel bár, de elhatározták, hogy visszafordulnak a nyílt tengerre, hol is vitorlához folyamodva, Európa felé veszik útjokat.

Úgy is lett s bátor hajósaink szeptember 11-ikén újra megpillantották a hazai partokat, hol kiszállva, annál nagyobb lett örömük, midőn értesültek, hogy a «Hansa»-val együtt elveszett társaik mind egyig szinte szerencsésen hazaértek.

Az osztrák-magyar sarkvidéki utazás.

Az 1872-ik évben monarchiánkban is szerveztek egy északi vidékeket kutató társaságot, melynek célja nem épen az északi sark elérése volt, hanem hogy az észak-szibériai jeges-tengerbe nyomuljon s ha lehetséges: az újszibériai szigeteket elérje, hol átteelve, a következő nyáron észak felé próbáljon szerencsét. A második tétel azon szárazföldön töltötték volna, a melyet az újszibériai szigetektől keletre más utazók már távolról láttak, de melyhez még senki közel nem juthatott. A következő nyáron pedig a Behring-szoroson keresztül valamelyik amerikai kikötőt szándékoztak a merész vállalkozók elérni. Mert megjegyzendő, hogy az utiterv három nyárra és két télre volt számítva.

A nagy útra egy kitűnő szerkezetű gőzöst építettek, melyet «Tegethoff»-nak neveztek el s megrakták azt mindenfélével, a mi csak ilyen nagy útra szükségesnek látszott. Még hét kutyát is vittek magukkal, melyeket annak idején esz-

kimó módra szán elébe szándékoztak fogni. Ezen ebek táplálékául 700 kiló szárított lóhust raktak fel a hajóra.

Hajóskapitány *Weyprecht* lett, míg a szárazföldi utazásoknál Payer vitte a főparancsnokságot. Rajtuk kívül volt még két tiszt és egy magyar orvos: Kepes. A legénységet mind a legmegbízhatóbb dalmát tengerészekből válogatták s ezenkívül a hajóra vettek még egy norvég szigonymestert és két tiroli hegymászót.

Így hát sokféle nemzet volt együtt a kis hajón s a mint maga Payer írja: «furcsa volt hajónkon a bábeli állapot: a szolgálati nyelv olasz volt, a legénység egymással leginkább szerbül beszélt, a tisztek németül, a szigonymester nem akart a maga norvég nyelvétől tágitani, Kepes doktor a legénységgel magyarul beszélt, ezenkívül ott volt még a két tiroli hegymászó, kiknek különös német beszédét senkisé sem értette meg, csak ők maguk».

Június 13-ikán indult el a «Tegethoff» nagy és bizonytalan útjára, csupán azért, hogy a tudománynak szolgálatokat tegyen s a földrajzi ismeretek bővítéséhez hozzájáruljon.

Az utazás sok bajjal kezdődött, mert rendkívüli sok volt ez évben a jég s már augusztus 2-án végkép közé szorult a hajó a roppant

W. W. W.

PAYER AZ UTRA FELKÉSZÜLVE.

18-ikén 1874

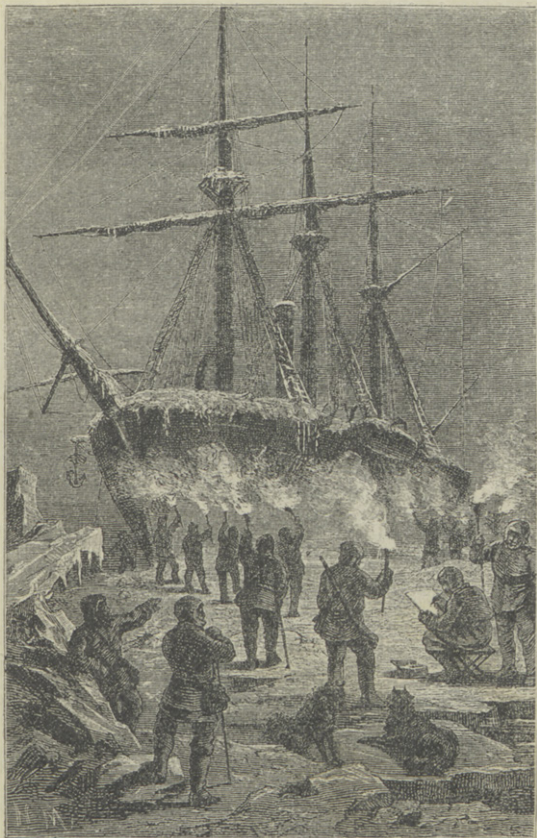
számban úszkáló jégtábláknak, úgy, hogy se té, se tova nem tudott mozdulni, csak a jég vitte oda, a hova akarta. És ez így tartott 425 napig!

Szeptember elején egy éjfélkor csodálatos, addig ismeretlen zaj ijesztette fel hajósainkat, a melyet azonban később bezzeg gyakran hallhattak. Olyan volt ez, mintha valami erős szél zúgna a távolban, mely mind jobban-jobban közeledik, azután tökéletes emberi füttyülések, sóhajtozások hallatszottak, melyekről nem lehetett tudni: közelből, vagy távolból származnak-e? És ez így ismétlődött ezután naponként; okozta pedig jégtábláknak egymásra való tolulása, egymáshoz való dörgölőzése.

Majd összetöredezett a jégtábla s annak darabjai iszonyú erővel szorították a hajót, melynek oldala, fedélzete rémitően recsegett-ropogott a szörnyű nyomás alatt.

Hajósaink minden pillanatban készen voltak rá, hogy a «Tegethoff» darabokra zúzódik s azért a szomszédos nagy jégtáblán szénből, hóból hamarosan kunyhót építettek, az élelmiszereket, eszközöket kihordták, hogyha a hajó elpusztul, ne vesszenek vele együtt ők maguk is.

A derék «Tegethoff» erősen megviselve ugyan, de mégis kiállotta a jégtáblák dühös ostromát, melyek végre összefagyva, habár fogva tartot-

FÁKLYÁS TÁNCZ A BEFAGYOTT HAJÓ KÖRÜL.

ták is a hajót, de legalább aztán nem fenyegették szétmorzsolással.

Ezenközben azonban a nap is eltűnt s állandó éjszaka borult a szomorú tájakra, a hajósok pedig megint visszaköltözve a megmenekült «Tegethoff»-ba, mindenféle apró mulatságokkal igyekeztek a szörnyű unalomtól szabadulni, így többek közt fáklyás tánczokat is rendeztek a hajó körül, részint mulatságból, részint pedig, hogy a szabadban egy kis mozgást szerezzenek maguknak.

Így mult el nagynehezen a szörnyű hosszú tél, mialatt oly hidegek voltak, hogy sokszor még a kés is elpattant, ha valami keményebbet akartak vele vágni.

Május közepe táján szakadozni kezdett a jég s hajósaink már örültek, hogy nemsokára megszabadulnak a fogságból, de bizony ez a reménykedés hiábavaló lett, mert eljöttek a nyári hónapok is egymásután, de annyi jég maradt mindig, hogy mozdulni se lehetett tőle s ki kellett békülni utasainknak a szomorú valósággal, hogy még a következő telet is, ép úgy mint az elsőt, a jég közé fagyva kell tölteniök.

És biz az úgy is lett. S a nyár nagy része csak annyiban hozott változatosságot az unalmas életbe, hogy fókára, jegesmedvére s ma-

darakra vadászhattak, melyeknek friss húsa nagyon jótékonyan hatott az egészségi állapotra, mely kielégítő is volt s csak épen *Krisch*, a gépész, és a hajó-ács betegeskedtek.

Az 1873-ik év nyara vége felé hajlott s utasaink szomorúan gondolkodtak a következő télre, midőn egyszer csak, augusztus 30-án oly váratlan öröm érte őket, a mire már egyáltalában nem számítottak.

Payer következőleg adja elő a dolgot:

Épen déltájban volt az idő, midőn szótlanul a hajó karfájára támaszkodva néztünk a köddel fedett jégsivatagon, mely hajónkat annyi idő óta czipelte már magával, midőn hirtelen felszakadt a köd és mi egyszerre csak egy ismeretlen szárazföldet pillantottunk meg!

«Föld, Föld!» kiáltotta mindenki örvendezve s még a két beteg is kíváncszorgott az örvendétes hír hallatára. Az ujonnan fölfedezett földre azonban lehetetlen volt kimenni, mert hiszen ha a jégtáblákon át gyalog odajuthattunk volna is, de hajónk azalatt a jéggel elúszott volna s nyomorúságosan kellett volna a jégborította új földön elvesznünk. Hanem aztán az ismeretlen földet elneveztük «*Ferencz József földé*»-nek.

Sokáig ezen föld közelében úszkált a «*Tegethoff*» a jégtáblával, a mi alkalmat adott utasainknak

hogy meglehetősen jól megfigyelhessék. Október utólján pedig egészen közel jutott a hajó az új földhöz s ott aztán a parthoz nem messze, a jégtáblával együtt megállapodott.

Itt húzták ki utasaink megint a rémséges hosszú telet, melyet még az is szomorúbbá tett, hogy a szegény Krisch meghalt. Egész utolsó pillanatáig mindig reménykedett, hogy meggyógyul és hogy ismét meglátja az elhagyott édes hazát! De bizony szegényen erőt vett a betegség, és egy zivataros márcziusi napon örökre elszenderedett. Társai szánkára tették, elhúzták egy mély sziklahasadékhoz s ott kimondhatatlan fájdalommal a mély hóba eltemették.

A mint az idő kissé javulni kezdett, illetőleg midőn a nap megint feljött, márczius végével egy kis utazást próbáltak meg szánkával hajósaink, a mely bár rövid volt is, mégis tömérédek bajjal, szenvedéssel járt, miről fogalmunk lehet a következőkből:

Ha útközben egy-egy kis pálinkát akartak inni, akkor letérdepeltek, szájokat kitátották s a többiek úgy töltötték bele az italt, vigyázva, hogy az üveg valamikép a szájhoz ne érjen, mert a száj bőre rögtön hozzá fagyott volna. Különben a pálinka is elvesztette a nagy hidegben az

ízét, olyan gyenge lett mint a tej s olyan sűrű mint a kátrány. A kenyér olyan kemény lett, hogy megvérézte az ember száját, mintha csak éles kődarabokat rágott volna. Pipázni a világra se lehetett, mert a szára rögtön befagyott, a lehelet pedig mihelyt elhagyta az ember száját, azonnal hóvá fagyott s úgy hullott le a szakállra. De tele lett mindjárt a szempilla is jégcsappal, úgy hogy folyvást tisztogatni kellett.

Ezen kis első próbaszánka-utazás után hozzáfogtak a második nagy utazás szervezéséhez, melynek célja az volt, hogy a felfedezett új földet minél jobban megismerjék s a mennyire lehet, észak felé felhatoljanak.

Nyolczan indultak neki ennek a veszedelmes útnak, három kutyát is vivén magukkal, melyeket maguk mellé, az élelmiszerekkel, sátorral és egyéb eszközökkel jól megterhelt szánka elébe fogtak. Márczius 26-án indultak útnak.

Nagyon nehezen hatolhattak előre a jeges, havas sivatagon s a vihar is gyakrabban napokig feltartóztatta őket. Közben több jegesmedvét lőttek, a mely állat önkényt szokott puskájuk csöve elé jönni. A mint ugyanis a szél a szagot az orrába vitte, a medve rögtön elkezdett abban az irányban futni, egyenest a társaságnak tartva. Az utasok pedig, mihelyt távolról

észrevették a medve közelségét, tüstént keresztbe fordították a szánkát, egy pár ember felvont puskával mellé bújt, a többi pedig a kutyákat egy pokrócczal letakarta s maguk is a hóba feküdtek, nehogy a medve visszajedjen. A medve aztán nagy szimatolással egész bátran koczogott a szánka felé, honnan eldurantak a lövések, melyek a medvét rendesen leterítették. A kutyák a lövés hallatára roppant dühös ugatásban törtek ki, mintha haragudtak volna, hogy előttük a vadászatot eltitkolták. Hanem aztán annál dühösebben rohantak a holt ellenségre s mohón falták fel mellőle a véres havat.

Április elején elértek a Ferencz-József föld egyik kimagasló északkeleti fokához, melyet hazánk fővárosáról «*Budapest-fok*»-nak neveztek el.

Néhány nap mulva annyira megnehezült az út s a társaság két tagja annyira elgyöngült, hogy jónak látta Payer ezen két embert, a nagy nehéz szánkával hátrahagyni, hogy hadd pihenjenek pár napig, míg ő negyedmagával és a kisebbik szánkával, melyet most már csak a kutyák húztak, még egy darabig észak felé tovább szándékozott hatolni.

Meg is indult három társával, kik közt egy *Zaninovic* nevű legény is volt, Hanem csakha-

LEZUHANÁS A JÉGSZAKADÉKBA.

mar szerencsétlenség történt velük. Ugyanis egy roppant mély szakadék terült el előttük, a melyet észre nem véve, a kutyák a szánnal és Zaninovics is belezuhantak. Egy percze elcsendesedett minden, hanem a következő pillanatban már felhangzott Zaninovics segélykiáltása és a kutyák kétségbeesett ordítása.

A három fölülmaradt férfiban szinte a vér is megfagyott a váratlan szerencsétlenségre, hanem csakhamar magukhoz jöttek s hason, óvatosan a hasadék széléhez csúsztak, hogy lepillanthassanak a mélységbe. A mit ott láttak, megrendítő volt. Egy fenektelen mélység látszott előttük, melynek egy kis kirúgóján, — mely szerencsére csak vagy tíz méternyi mélyen feküdt — ott volt felakadva a szán és Zaninovics, míg a kutyák hámszárva ott csüngöttek, ordítva és rugdalózva a szörnyű mélység felett.

Payer belátta, hogy kötelek hiányában lehetetlen segíteni, azért elhatározta, hogy visszafut az elhagyott pajtásokhoz s azoktól elhozza a mi a mentéshez szükséges. Csakhogy míg azt az utat megjárja, ahoz kell vagy négy órányi idő, azért lekiáltott Zaninovicsnak: gondolja-e, hogy addig megfagyás nélkül ki tudja állani. Zaninovics visszakiáltott:

— Csak siessen uram, siessen!

Payer aztán társaival együtt, a lehető legnagyobb sietséggel megindult s az elhagyott pajtásoknál felszerelve magukat a szükséges mentőeszközökkel, ötödfél óra múlva megint a szerencsétlenség színhelyéhez visszaérkeztek.

A szakadékban azonban megdöbbenő csend uralkodott s nem hallatszott a mélységből semmi nesz, midőn lekiáltottak, sem jött semmi válasz, csak egyik kutya kezdett nyöszörögni.

Nagyon elszomorította ez utasainkat s meg voltak győződve, hogy a szegény Zaninovics bizonyosan megfagyott. Hamarjában elkészítették a kötelet, melyet a többiek tartottak, egy pedig leereszkedett rajta. Leérve, örömmel vette észre, hogy Zaninovics, habár szólni nem tud is, de még él, a kutyák pedig, a melyek megfoghatatlan módon kiszabadították magukat hámjukból, szépen odakuporodtak mellé s csendesen ott feküdtek.

Egymásután felhuzgálták aztán Zaninovicsot, a kutyákat, majd végre a szánkát, nagy munkával, de mégis sikerrel s midőn Zaninovicsot megittatták, csakhamar magához tért az, és nem is lett valami komolyabb baja.

Április 12-én elhatározták, hogy visszafordulnak, mert nemcsak az élelmiszerek fogytak na-

gyon, hanem attól kellett félni, hogy a tavasz közeledtével megmozdul a jég s elúsztatja a közé fagyott hajót, mely eset ha beáll, a vakmerő utasoknak nyomorúságosan kellett volna elveszni a sivár, fagyos szárazföldön.

Megindultak tehát visszafelé, csakhogy ezen utazásuk még nehezebb, még keservesebb lett, mint az odamenetel. Mert nemcsak az emberek, hanem a kutyák is nagyon el voltak már erőtlenedve s csak nagy nehezen bírták a szánkát odább vonszolni, pedig már a hálózszakot és egyéb szükséges eszközöket is lehánytak róla s elhagyták, csakhogy kisebb legyen a teher. A roppant fáradalmak miatt még álmatlanság is kezdte őket gyötörni, mi miatt testi-lelki erejük mindinkább alászállott, pedig az élelmi-szerekkel is nagyon szükön kellett bánni.

Útközben ugyan lőttek egy jegesmedvét s ennek a húsa jó táplálék volt, de már most az elgyengült embereknek a tiszta hústáplálék nem jót tett, mert mindig éhséget éreztek utána; erejük pedig rohamosan csökkent. Kiderült ekkor, hogy az európai ember mégsem volna képes az eszkimók életmódját megszokni, mert hiszen az eszkimó 10–12 kiló nyers húst is könnyen megeszik egyszerre és annál jobban érzi magát tőle.

A tengeri madarak kezdtek már seregestől jönni fészkelni s Payer egy ilyen madarakkal borított sziklára felmászott, részint hogy onnan a vidéket vizsgálja, részint pedig, hogy változatosság kedvéért egy kis madárpecsenyére tegyen szert. Sikerült is néhány madarat lőnie, de bizony ezeket, mire észrevette, az éhes kutyák keztyűivel együtt megették.

Ezután még nehezebb lett az út, mert már olyan helyekre találtak, a honnan a jég eltisztult a part mellől s a tenger vize becsapódott a szárazra és a havat részben felolvasztotta, vagyis inkább olyanná tette, mint a habarcs s ebben kellett tovább tapicskolniok, miközben csizmáik is tele mentek vízzel, mihez olykor-olykor megint jelentkező iszonyú hideg és viharok is járultak.

Így vánszorogtak tovább-tovább, alig bírva már tagjaikat is mozdítani, s szenvedéseikhez még az a szörnyű aggodalom is járult, hogy hátha megindult azóta hajójukkal a jég, hátha itt kell veszniök nyomorultul ezen a borzasztó szigeten!

Végre, kimondhatatlan örömükre, megpillantották távolról a hajót, mely csak akkorának látszott, mint egy szunyog, s ez újra felvillanyozta erejüket. Úgy mentek tovább, mintha

fáradtság sem volna a világon, míg hajóbeli, már értük aggódó társaikhoz értek, kik szünni nem akaró örömkialtásokkal zárták karjaikba sokat szenvedett pajtásaikat.

A mint a hajón jól kipihenték magukat, hozzákészültek az Európába való visszautazáshoz. A «Tegethoff»-ot ott kellett hagyni a jég között, csináltak tehát egynéhány szánkát és csónakot, hogy majd azon kísértsék meg eljutni a Novaja-Semlja szigetre, a hol remélni lehetett, hogy czethalász-hajóval találkoznak, mely az európai partokra elszállítja őket.

Midőn az említett eszközöket megcsinálták, élelmiszerekkel megrakták, ruháikat megfoltozták, rendbehozták, május 20-án érzékeny búcsút véve a «Tegethoff»-tól, megindultak a nagy és nehéz útra.

Csakhogy bizony ez mindjárt eleinte nehezebbnek mutatkozott, mint gondolták volna, mert a hó már nagyon meg volt lágyulva, a mi az utazást szerfelett bajossá tette, a szánkákat, csónakokat sem bírta el annyi ember, mint a hogy előbb gondolták, úgy, hogy e miatt az utat ötször is meg kellett tenni. Ugyanis mindnyájan belefoglák magukat egy-egy csónakba vagy szánkába, elhúzták egy bizonyos távolságig, aztán visszamentek a másikért, harmadikért és így

A «THEGETHOFF» HAJÓ FEDÉLZETÉN.

tovább, míg csak minden együtt nem volt. S ilyen módon haladtak aztán tovább és tovább, a mi hogy mennyi idővesztéssel és fáradsággal járt, gondolni lehet.

Ilyenformán folyt az utazás a befagyott tengeren át, mely a Ferencz József-föld és a Novaja-Semlja közt elterül. Sokszor kétségeskedtek felette, hogy sikerül-e megszabadulniok és folyton aggódtak a miatt, hogy vajjon fognak-e Novaja-Semljánál valami hajót találni, mely őket hazaszállítandja.

Augusztus 15-ikén rendkívüli örömükre vége lett a jégnek s ott kékellett előttük a nyílt tenger! Most tehát már legalább nem kell a csónakokat huzgálni s gyorsabban haladhatnak céljuk felé! Behordtak hát minden szükségest a csónakba s nagy örömkialtások közt tengerre szállottak, mintha már avval egészen biztos lett volna a szabadulás.

A szegény kutyáknak azonban vesztükre szolgált a tenger, a mi gazdáiknak olyan nagy örömet okozott. A csónakok ugyanis nagyon szűkek voltak, a kutyák pedig rendkívül nyugtalanul viseltek magukat bennük, úgy hogy olykor egyik-másik csónak csaknem elsülyedt e miatt, elhatározták tehát, hogy a kutyákat agyonlövik. S ezt meg is tették, bár fájó szívvvel, mert nagyon sajnálták

hűséges utitársaikat megölni, de hát nem tehettek egyebet.

A tengeri út különben szerencsés volt, vihar nem támadt, mert különben az apró csónakok biztosan elmerültek volna. Augusztus 18-ikán már kikötöttek Novaja-Semlja partjain, hol emitt-amott szép bújá fű mutatkozott a völgyekben, melyre hajósaink kéjesen leheverészve, annyi idő óta először aludták magukat ki nyugodtan.

Hanem az öröm után, hogy partot értek, csakhamar feltámadt megint az aggodalom, mert sem közelben, sem távolban, sehol egyetlen hajót sem pillantottak meg. Mi történik már most? E szigeten maradni s ott nyomorultul elpusztulni, vagy pedig a parányi csónakokon neki merészkedni a roppant tengeri útnak, mely e szigetet Európától elválasztja? Hiszen ez szinte egy lett volna a bizonyos halállal!

Még csak egy reményük maradt: hátha a sziget tulsó részén lehet hajó? Nagy aggodalmak közt elkezdték tehát a partokat körülcsónakázni, de sokáig hiába. Midőn egyszerre egy sziklacsúcsot megkerülve, kimondhatatlan örömükre nem is egy, hanem két hajót pillantottak meg. Orosz hajók voltak ezek, melyeknek legénysége iramszarvasvadászat és halászat végett tartózkodott ott.

Az oroszok szívesen fogadták elárvahodott s már végkép kimerült utasainkat s nemsokára el is szállították őket az európai partokra, hova szerencsésen értek, miután 812 napig bolyongtak az elbeszélrt roppant szenvedések és nélkülözések között

Nordenskiöld utazásai.

Nordenskiöld svéd tudós már két ízben tett utazást az észak-ázsiai partokon s ez alkalmakkor nagyon sok becses tapasztalatot szerzett, a melyek segítségével 1878-ban szervezett nagy utazásán, csakugyan sikerült is célját elérni, hogy t. i. Svéd-Norvég országból kiindulva, Ázsia északi partjai mentén, a Bering-szoroson áthaladva, valamelyik japáni kikötőbe elérjen, onnan pedig Ázsia többi részét és Európát körülhajózva, megint hazájába térjen.

A mondott év június 4-ikén indul el «Vega» nevű hajóján, 18 válogatott legénnyel, követve a kis «Lena» hajó által, mely a Lena folyó torkolatáig követte.

Az utazás elé nem csekély akadályok gördültek, a köd, az uszkáló jég sokat hátráltatták, sőt nagy veszedelmekkel fenyegették a bátor hajósokat. De ezek minden akadályt leküzdve áthatoltak a jég közt s céljuk felé mindinkább közeledtek.

Augusztus közepén elérték a *Cseljuszkin* csü-

csot, mely legészakibb fekvésű pontja Ázsiának. Ez a csúcs alacsony földnyelv, kietlen, sivár, gyér növényzettel. Hóbolha volt az egyetlen rovarféle, amit láttak, meg néhány légy és rovar. A madarak közül néhány szalonka szaladgált a parton, míg az örvös lúd nagy csapatokban tanyázott, nyilván költözöben délibb vidékekre.

Midőn Nordenskiöldék ezen nevezetes csúcsot elérték, a régi sarkutazók szokása szerint, nagy darab kövekből hatalmas köemléket emeltek itt.

A mint a hajó tovább vitorlázott innen, sokszor akadályozták hirtelen le-le szálló ködfellegek.

Különös dolgokat beszélnek el az utazók az ilyen sarkvidéki ködről. Ugyanis ilyen ködös időkben, rendkívüli csalódásoknak van kitéve az ember szeme. Valamely tárgynak a nagyságát, távolságát, teljességgel képtelen helyesen felismerni. Így többek közt egyszer csónakon kiveztek a tengerre, hogy a jégzajlás közt egy néhány kilométernyire fekvő szigetre menjenek. Elinduláskor tiszta idő volt, de egyszerre csak nagy hirtelen sűrű köd ereszkedett le s csak találomra eveztek idestova. Egyszerre távolról valami feketeséget pillantottak meg, a mit a szigetnek vélve, elkezdtek felé tartani. Hanem a mi csodálatos volt, a vélt sziget elkezdett roppant gyorsasággal növekedni, majd a szélein két, eddig nem látott hómező tűnt fel, míg a

másik pillanatban az egész egy óriási nagyságú tengeri szörny né változott át, melynek feje olyan volt, mint egy hegy. És ez a félelmetes alak elkezdett mozogni. Végre azonban egy közönséges rozmár lett belőle, mely egy közeli jégdarabon hevert. Fekete feje látszott a ködben szigetnek, fehér agyarái pedig hómezőknek.

Alig mult el ez a tünemény, már az egyik hajólegény elkiáltotta magát: «föld látszik előttünk, föld!» S csakugyan hegyes vidék tűnt fel, hatalmas csúcsokkal, és pedig nem volt egyéb, mint egy földes jégdarab.

Egyszer meg, más alkalommal, világosan látták, hogy egy jegesmedve közeleg feljűk, hamarjában puskára kaptak és már épen löni akartak, midőn a medvének vélt állat óriási madarrá változott s elrepült. Hát biz az nem volt egyéb, mint egy kis sirály. Máskor meg rálöttek egy állatra, mely előbb medvének, majd meg egy iramszarvasnak látszott, a lövés talált s ime felbukfenczezett egy kis sovány róka!

Ezen vidéket elhagyva, az új-szibériai szigetek felé vette a «Vega» útját, melyeket szerencsésen el is ért.

Ezek a szigetek régóta híresek már az oroszok előtt azon tömérdek elefántagyarról és egyéb csontokról, melyeket itt találnak és a melyek egy

rég kihalt elefánthoz hasonló őszállatnak, a *mammuth*-nak maradványait képezik.

A tudósok bűvárkodásaiból kiderült, hogy a mammuth tulajdonképpen északi, szőrös elefántféle állat volt, mely a nagy hidegeket kibirta, s hajdanában nagy csordákban élt Európa, Ázsia és Amerika északi részein.

Az első mammuth-agyart 1611-ben hozták Angolországba, hol általános csodálkozást keltett.

Ennek az óriási őszállatnak a maradványai nemcsak a tudós világ figyelmét, hanem még a benszülöttek érdeklődését és képzelőtehetségét is felköltötték s iparkodtak a csodálatos dolgot megfejteni. Így a jakutok, tunguzok, osztyákok azt tartják, hogy mammuth a földben él, ott jár-kél, ha azonban olyan magasra talál jönni, hogy a levegő megérinti, akkor elhal.

Mammuth-agyart igen sokat találnak s évenként egyre-másra vagy 100 pár jön a kereskedelembe s mióta Szibériát az oroszok elfoglalták, azóta már legalább is 20.000 mammuthnak az agyart gyűjtötték össze.

A benszülöttektől vezettetve, maga Nordenskiöld is gyűjtött 1876-ban ilyen mammuth maradványokat.

Annyi mammuthesont sehol sincs, mint az újszibériai szigeteken. A hullámcsapás kimossa

azokat a homokréteg alól s mikor aztán alább száll a tenger vize könnyen összeszedhetők.

CSUKCS.

Nagyon érdekesek még ezen szigetekben az úgynevezett «fahegyek», melyek vízszintesen fekvő faderekakból s homokkő-rétegekből állanak, mely fák, hogy mikor és mikép kerülhettek oda, arra a tudomány megfelelni képtelen.

Az óriási területen, melyet Nordenskiöldék meghaladtak, sehol egyetlen emberrel sem találkoz-

tak, egész szeptember 6-ikáig, midőn is a *Selájsz-koj*-fokig érve, nagy örömeikre és csodálkozásukra két bőrcsónak jött feléjük, melyek telestele voltak nevetgélő, csacsogó férfiakkal, nőkkel, gyermekekkel, kik ugyancsak integettek, hogy álljon meg a hajó, szeretnének a fedélzetre felmenni. A hajót csakugyan meg is állították s a különös vendégek, a kik a *csukcs* nevű néphez tartoztak, nagy ügyességgel macskamódra másztak fel a fedélzetre. A hajósnép, mely már oly rég nem látott embert, szívesen fogadta a látogatást s holmi apró csecsebecsével megajándékozta a vendégeket, kikkel nem tudtak ugyan beszélni, de azért mégis mindkét fél nagyon meg volt egymással elégedve s a csukcsok igen vidáman távoztak megint partjaikra.

Ezután pár nap múlva annyi jég és sűrű köd vette körül hajósainkat, hogy kénytelenek voltak megállapodni. A mint kissé feltisztult, megint csukcs látogatóik érkeztek, a kik kézzel-lábbal magyarázva, meghívták őket magukhoz a szárazföldre, a mely meghívást, mivel úgysem tudtak volna továbbmenni, szívesen elfogadták, hogy legalább saját otthonában tanulják megismerni ezt a különös népet.

A csukcsok lakásai bőrből készült sátrak, melyek belseje szintén bőrökkel, hálókamrára és elő-

pitvarra van osztva; az előbbi helyen hál a család, a pitvarban pedig tüzelnek.

Utasainkat igen szívesen fogadta ez a jóindulatú nép s a mit csak adhattak, örömet adtak. A napi munka minden sátorban erősen folyt. Némely helyen iramszarvast nyúztak, másutt nagy fazekakban a húsát főzték, ismét másutt egynehány vénasszony az imént lőtt iramszarvas böndőjéből markolászta ki a félig emésztett takarmányt és nagy gondossággal, fókabőr zacskóba csömöszölték. Ez képezi ugyanis a csukcsok egyik legkedvesebb nyalánkságát.

A csukcsok a pénzt semmire sem becsülik, mert értékét nem is ismerik. Utasaink szíveségükért meg akarták őket pénzzel ajándékozni, de a bankjegyekre rá sem néztek a jámbor csukcsok, az ércpénzt is csak úgy vették el, ha előbb kifúrták számukra, hogy madzagra fűzve ékszer gyanánt a nyakukba akaszthassák. Tüzet a csukcsok aczél, kova és tapló segélyével állítanak elő, mely utóbbit különös módon készítenek; szétrágnak ugyanis valami náluk honos bokorféle növényt s ezt a szétrágott anyagot megszáritva, az lesz a tapló. Valami aszalt gyökér nagy bőségben volt a csukcsoknál, melylyel minduntalan kínálgatták utazóinkat; nem is volt ez a gyökér rossz, íze a friss dióéhoz hasonlított.

Ezután több-kevesebb akadályokkal haladt a Vega tovább s szeptember utolján már az annyira óhajtott Bering-szoroshoz nagyon közel értek, midőn jég közé került a hajó. Egy darabig reméltek, hogy kibírnak szabadulni, de bizony a jég mindjobban erősödött s nemsokára be kellett látni, hogy be vannak fagyva s itt kell telelniök, már akkor, mikor oly közel voltak céljukhoz!

Hanem hát hiábavaló lett volna a búslakodás, megadták magukat a sorsnak s hozzáfogtak a teleléshez való készülődéshez, körülhánták a hajót magasan és vastagon hóval, a minek következtében aztán a bekövetkezett kegyetlen hideg télen is türhető meleg lett a hajó belsejében.

Egyébiránt a Vega különben is nagyon jól fel volt szerelve mindennel, a legénységi szoba igen kényelmes, jól fűthető volt, hol a legények kedvükre heverészhettek s az unalmat mindenféle játékokkal, időtöltéssel, beszélgetéssel üzhették el. Természetesen a beszéd legtöbbször az elhagyott édes otthonról folyt, a hosszú téli éjszakákon mindenik elbeszélte szülőföldének legapróbb történetét is, a többiek pedig örömmel hallgatták s az elbeszélőt csak egy-egy sóhaj zavarta meg, midőn tudniillik, egyikből vagy másikból kitört az érzés az elhagyott otthon emlékezetén.

A tiszteknek meg külön társalgótermük volt

a hajóban, felszerelve minden szükséges kényelemmel. Közepén jókora asztal nyúlt végig, a melyen naphosszat elsakkoztak a tisztek, vagy pedig olvastak a nagyszámmal magukkal hozott könyvekből. S bármiképdühöngött odakünn a vihar, bármi dermesztő hideg volt is, ők abból vajmi keveset éreztek a vigan pattogó kályha tüze mellett, a jól világított, csinos teremben csakugy érezték magukat, mintha nem is a jég közé volnának befagyva, hanem otthon ülnének kényelmes szobájukban.

Különben a tél egyébként sem volt valami nagyon unalmas, mert a parton nem messze csukcsoknak volt állandó tanyájuk s ezek az emberek szorgalmasan átjárogattak a hajóba látogatásra, viszont utasaink is meg-meg látogatták őket, a mi hát mégis csak némi változatosságot hozott az egyhangú téli életbe.

A csukcsok nagyon jól viselték magukat látogatósaik alkalmával s bár a hajó fedélzetén akadálytalanul járhattak-kelhettek, mégsem csiptek el soha semmit. Csak olykor akartak egy-egy kis csalást elkövetni. Így többek közt egy ízben nyúl gyanánt nyúzott rókát hoztak a hajóra eladni, melynek fejét, farkát elébb gondosan levágták s roppant csudálkoztak rajta, hogy utasaink mégis megismerték.

Később a távolabbi telepekről is jöttek csukcsok látogatóba, de utasaink is nagyobb távolságokra be-bementek a szárazföldre csukcs barátaihoz. S ez alkalmakkor kitapasztalták többek közt, hogy mily roppant sokat kibír a csukcs ember és a kutyája. Egy ízben ugyanis egy *Menka* nevű előkelő csukcs falujához rándultak ki szánon, mely út 21 és fél óráig tartott s ez idő alatt egy csukcs ember mindig a szánok előtt futott s még pihenés alatt is mindig talpon maradt, hol a fogatokon igazgatva, hol pedig a további utat nyomozva. A mint a faluhoz értek, még éjjel sem aludt, de azért a másnapi utazásnál csak olyan eleven volt, mint előtte való nap. A szánkákat huzó kutyákat egész nap sem szerszámozták le, éjjel is a hámban maradtak és reggelre félig belepte őket a hó, de azért nyugodtan aludtak s másnap sem lehetett rajtuk észrevenni a fáradság legkisebb nyomát sem, pedig egész úton más táplálékot nem kaptak, csak épen azt a róka és egyéb állatok hulladékát a mit nyargalás közben felkapkodtak.

Igy telegetett apránként a tél, midőn február 6-ikán délkeleti szél támadt, mire az idő hirtelen megenyhült, a partok mentén nyilások, lékek támadtak.

Roppantöröm lett e miatt, kivált a csukcsok közt, mivel most már fókára is lehetett vadászni s csak-

HALÁSZÓ CSUKCSOK.

hamar el is ejtettek 78 darabot. Ki volt ekkor boldogabb és büszkébb csukcsainknál! Hivalkodva aggatták ki sátraikra a fókaszalonnát s ettek úgy, hogy arról európai embernek fogalma sem lehet. Már meglehetősen le voltak soványodva és most szemlátomást hizásnak eredtek. Nem is kellett már nekik a hajóbeli eleség, büszkén utasították vissza, a miért télen oly nagyon esengtek; de hogy is ne, mikor fókaszalonna olyan bővében volt! Utasaink szintén jó kedvben voltak, mert remélték, mihamar felenged a jég s a hosszas fogságukból szabadulhatnak.

De bizony a nagy örömnök csakhamar csalódás lett a vége, megint megfordult a szél s újra keményre fagyott minden, oda lett a hamari szabaddulás reménye, vége lett a fóka és halszüretnek is s a nemrég még annyira elbizakodott csukcsok, nagy alázatosan megint megjelentek a hajón valami kis ennivalót kunyorálni, a mit olyan megvetőleg utasítottak vissza, mikor a fókaszalónának bővében voltak.

Folyt tehát a téli élet, mint azelőtt, tovább, melyet azonban még is élénkített az, hogy most már még több csukcs fordult meg a vidéken, a kik iramszarvas vagy kutya szánjaikon a Kis-Anjoni folyó egyik szigetére igyekeztek, hol márczius tájban szoktak az oroszokkal össze-

jönni, kiktől bőrkért dohányt, pálinkát s egyebet cserélnek be.

Ezt a vásári alkalmat szokták aztán az orosz papok egyuttal felhasználni arra, hogy a pogány csukcsok közü', a mennyit lehet, a keresztény vallásra megtérítsenek. Sikerül is olykor egyiket másikat egy-két csomó dohányért rávenni, hogy magát megkereszteltesse, de hát igazi megtérésről természetesen szó sem lehet. Az ilyen térítések jellemző példáját nyújtja a következő eset: egy vásárban sikerült egy fiatal csukcsot rábeszélni, hogy egy font dohányért engedje magát megkereszteltetni s a szertartás tömérdek néző jelenlétében meg is kezdődött, de midőn arra került volna a sor, hogy a csukcs, orosz szertartás szerint, háromszor egy vízzel telt kádba ugorjék, akkor a csukcs elkezdett szabadkozni, kézzel-lábbal magyarázván, hogy a víz hideg lesz. Végre a sok biztatásra mégis beleugrott a kádba, de csakhamar dideregve ki is ugrott megint, szörnyű kiabálással, hogy: «adjátok meg a dohányomat, adjátok meg a dohányomat!» Azután hiába volt minden kérés, többet bele nem ugrott a vízbe a csukcs s így félig keresztetletlenül maradt.

Április utólján még csupa hó és jég volt minden, de azért a vándormadarak már nagy

csapatokban megjelentek s ugyancsak bőséges pecsenyével látták el a hajó népességét.

Az első virágot június 23-án szakították s csak ezután egy hét múlva kezdett a föld is zöldülni, a honnan t. i. elolvadt a hó. De a jég még mindig mozdulatlanul állott a hajó körül.

Végre július 18-án érkezett a szabadulás napja, a jég megrepedt, tiszta tengervíz tünt elő, a hajó megmozdult s nemsokára, utasaink roppant örömére, vígan úszott tovább a Bering-szoros irányában s harmadik nap már szerencsésen elérte e szorost s keresztül hajózott azon a Csendes Oczeánba s így Nordenskjöldnek sikerült azon célzt elérnie, a mely után századokon át már annyian hiába törekedtek.

Nordenskiöld még ezután is tett utazást, hogy a sarki vidékek rejtelseit mentől inkább felkutassa. Így 1883 nyarán megint Grönlandba hajózott, azon célból, hogy annak belsejét lehetőleg megismerje.

Vitt tehát magával szánkákat is és mindenféle felszerelést, a mi ilyen utazáshoz szükséges. Ezenkívül szerződttetett két *lapp* embert, a kik lábszánkóikon bámulatos ügyességgel és gyorsasággal tudtak a havon járni. A lapp nép hazája ott van Svéd- és Norvégország északi

A LAPPOK KÉMSZEMLÉRE INDULÁSA.

részen, hol már nagy hidegek járnak s az év nagyobb részén hó és jég borítja a földet, miért is a lappok a hideg iránt felette edzettek s igen jól tudják a kegyetlen időjárás viszontagságait túrni, a mellett hazájuk sokban hasonlít Grönlandhoz. Ezért vitte hát Nordenskiöld magával az említett két lappot, a kiknek csakugyan nagy hasznát is vette, mert midőn Grönland belsejében utazott, rendesen ezt a két embert küldte előre, hogy a vidéket vizsgálják meg s arról hozzanak hírt. És a két lapp ezen feladatnak kitünően meg is felelt, roppant területeket szélgyorsasággal befutván lábaikra erősített hosszú, csónakalakú talpaikon, a milyeneket újabb időben nálunk is kezdenek divatba hozni s «láb-szánkó»-nak neveznek.

Borzasztó sivárnak, kietlennek találta Nordenskiöld Grönland belsejét s nagy darabon nem látott egyéb élő lényt, néhány apró féregnél, mely csodálatos módon, a jégen élőködött.

Különben a szárazföld belsejét borító jégen nyáron alig lehet valahol egy kis száraz helyet találni; a jég felülete olyanforma, mint a pép s a mi legkülönösebb: iszapos, sáros. Honnét származhatik ezen iszap oly távol minden szárazföldtől?

Nordenskiöld úgy véli, hogy a szél sodorhatja

ide ezeket a földrészeket óriási távolságból, de van aztán a között olyan por is elég, a mi a világürből származott. Nevezetesen, midőn egy-egy úgynevezett futócsillag leesik, az földünk légkörébe érve, részint elég, részint porrá zúródik és lehull a földre. Nálunk a fekete vagy egyébszinű földön nem tűnhetik ez fel, hanem igenis meglátszik, ha a sarkvidékek tiszta havára lehull, a minthogy csakugyan sok más helyen is találtak már a sarki tájakat borító havon ilyen rejtélyes port.

Némelyek azt állítják erről a porról, hogy tán a tűzhányó-hegyekből származik, melyek a hamut, füstöt óriási magasságra fellövelvén, egész a fellegek közé, azokkal együtt a sarkvidékekre is elkerülnek; azonban nagyító üveg alatt vizsgálat alá véve az említett iszapot, nem hasonlít az ahhoz az anyaghoz, a mit a tűzokádó hegyek ki szoktak hányni, tehát onnan mégsem eredhetnek.

Talált azonban Nordenskiöld szép tiszta jeget is, melyen keresztül patakok folydogáltak, egy nagy tóba egyesülve, a tó vize aztán roppant dörgéssel szakadt bele egy mély jégszakadékba. Ennek a falai tökéletesen simák voltak, a legkisebb folt vagy hiányosság nélkül; mint a leggyönyörűbb kicsiszolt fehér márvány. Oly nagy-

szerű volt ez a látvány, hogy még a lappok is, a kik semmiféle természeti szépséggel nem törődtek, meglepetésükben csodálkozva kiáltottak fel.

Grönland belseje felé lassan, de mindig emelkedik, a nélkül, hogy ott, a hol Nordenskiöld ez alkalommal járt, hegynek, vagy csúcsnak csak nyoma is volna.

Nordenskiöld ezen kirándulásában, az említett férgek kivül semmi élőlényt nem látott, kivéve két hollót, melyek észak felől repülve, párszor körülkeringelték a társaságot, azután ugyanazon irányban, a merről jöttek, megint visszaszálltak.

Augusztus 4-én fordult vissza Nordenskiöld s hazáját minden baj nélkül elérte. Utazásának tapasztalatai megerősítették azt az addig is táplált véleményt, hogy Grönland belseje teljesen jéggel van borítva, kivéve aránylag csekély részeit. Az egész terület valódi jégsivatag.

A «Lena» utazása.

Említettük, hogy a «Lena» nevű hajó, mely a «Vegá»-t kísérte, augusztus 27-én búcsút vett emettől s dél felé tartott, hogy a Lena-folyóba benyomuljon.

A Lena nagyon sok ágba szakad a jeges-tengerbe s ezen ágak egyikébe hajóztak be utasaink. De bizony a dolog nem ment valami könnyen s a hajó csakhamar megfeneklett egy homokpadon, úgy, hogy sem előre, sem hátra nem bírtak menni.

Egynehány tungúz (ottani benszülött lakos) fatörzsből vájt csónakokon odavezett ugyan, de utasaink sehogy sem tudtak velük beszélni, mert a nyelvüket nem értették. Szerettek volna közülk egyet hajókalauznak megfogadni, de hát szándékukat nem tudták a tungúzokkal megértetni, míg ezek végre megunván a sok haszontalan beszédet, megfordultak s utasainkat szépen a faképnél hagyták.

Végre azonban nagynehezen sikerült a zátony-

ról elszabadulniok s belejutottak a hatalmas folyó főágába, hol az utazás már sokkal könnyebben ment.

Szeptember 8-án eljutottak egy *Bulun* nevű faluba, hol már oroszok is laktak. Ezek szerfelett megörültek a jövevényeknek, elannyira, hogy szerencsés utazásuk öröme hálaadó istenitiszteletet is tartottak. A miséző pap mellett egy sekrestyés, földig érő birkabőr kaftánban csóvált egy roppant nagy füstölőt, mely azonban egyre kellemetlenebb szagú füstöt adott, míg végre a sekrestyést magát is egészen elborította a füst. Csak ekkor vették észre, hogy a buzgó férfiúnak a kaftánja is tüzet fogott s ez okozta azt a szörnyű, orrtekerő illatot. Ez a kis dolog azonban cseppet sem akadályozta a szertartást, a jámbor sekrestyést egy vödör vízzel nyakonöntötték s általános derűtség közt eloltották a tüzet, azután pedig folytatták a misézést tovább.

Másnap tovább folytatta útját a «Lena», felszedvén fedélzetére a papot és egy kormányhivatalnokot is, de ezek csakhamar annyira leitták magukat, hogy szépen partra kellett őket tenni.

Ugyanezen hó 21-ikén elért a «Lena» *Jakuzsk* városába, hol nagy örömmel és tisztességgel

fogadták úgy a kormány, mint a magánosok. Hogy ide eljusson, az volt a «Lena» főczélja és ezt szerencsésen el is érte, bebizonyítván ezáltal, hogy a Lena-folyón közlekedni lehet a jegestengerrel.

Nem lesz itt érdektelen röviden beszélni arról, hogy milyen világ van a Lena s egyéb nagy szibériai folyók mellékén.

Az északi részeken tehát az úgynevezett *tundrák* terülnek el, még pedig roppant kiterjedésben. A tundra fálán, apró tavakkal borított síkság, alacsony hegylánczokkal s keskeny völgyelésekkel. A tundrát nyáron nem borítja ugyan hó, de a föld csekély mélységre állandóan meg van fagyva, sőt néha a földrétegek tiszta jégrétegekkel váltakoznak

Ezen rétegekben találtak több ízben ősvilági elefánt, vagyis mammoth-hullákat, még most is olyan épen, mint azok annyi ezer évvel azelőtt odakerültek.

Dél felé óriási nagyságú fenyvesek váltják fel a silány növényzetet s itt kezdődik az a rengeteg erdő, a melynél a világon nagyobb nincs. Fejsze nem érte még ezeket a fákat, a mint kivesznek, ott rothadnak el, míg a fiatalabb nemzedék újra a régiek helyét pótolja.

E roppant erdőségek tisztásain kevés számú

szamojed, osztyák, tungúz és jakut lakik, kiknek némely részük már keresztény volna. De hogy keresztény voltuk mily gyenge lábon álls mennyire tele vannak még pogány szokásokkal, arról többek közt temetőik is tanuskodnak. Egy helyen partra szállva, ilyen temetőre találtak az utazók az ősrengetegben. A halottak a föld felszínén nagy ládában feküdtek; minden láda végén volt ugyan feltűzve egy-egy kereszt, de azért a megholt ruhája és egy csomó élelmiszer sem hiányzott a sírok mellől, a mi mind régi pogány szokásra mutat.

A «Jeanette» hajó veszedelme.

Midőn a «Vega» elindult, úgy számítottak, hogy már az 1878. év őszén Japánba fog érni, mivel azonban ez az elbeszélte befagyás miatt nem következhetett be, a művelt világban mindenütt azt kezdték hinni, hogy a «Vega» szerencsétlenül járt, vagy legjobb esetben a szibériai partokon befagyott. Hogy tehát efelől megbizonyosodjanak s a «Vega» utasainak esetleg segítségére legyenek, az amerikai «Herald» című ujság gazdag tulajdonosa, *Bennett*, a ki annak idején Stanleyt is Afrikába küldte — egy hajót szerelt fel, a «Jeanettet», hogy az keresse fel a «Vega»-t s esetleg a Bering-szoroson át nyomuljon fel az északi sarkig.

El is indult a «Jeanette» mindenféle kellékkel gazdagon felszerelve 1879 június 8-án öt tisztet, két tudóssal és huszonnégy legénnyel, ezenkívül még két indián vadászt és negyven szánhúzó kutyát is vive magával. A Bering-szoroson keresztüljutottak s midőn ott megtudták, hogy

a «Vega» már megmenekült, az északi sark elérését vették czélba.

Hanem ez az utazás nagyon szerencsétlenül ütött ki, mely még a sarkvidéki utazások közt is párját ritkítja. Hosszas, nehéz küzdelmek után 1881 június 17-én összeúzta a jég a hajót, mely az új-szibériai szigetektől északra elsülyedt.

Az utasok már előre kimenekültek egy jég-táblára, hova az élelmiszerek s eszközök egy részét is kihordták s elhatározták, hogy most már részint száncakon, részint csolnakokon fogják megkísérteni, hogy Szibéria északi partjaira elérjenek, hol emberlakta helyeket reméltek találni. Sikerült is levergődniök délfelé annyira, hogy már a szibériai partoktól csak a jégmentes, nem épen széles tenger választotta el őket, melyen egy kis szerencsével át lehetett csolnakon is kelni.

Itt a parancsnok, *De Long*, három részre osztotta embereit. Egyik csolnakon ő maga parancsnokolt, a másikon *Chipp* hadnagy, a harmadikon pedig *Melville* mérnök.

Szeptember 12-én kezdték meg az átkelést s egy darabig baj nélkül ment minden, hanem a következő éjjel erős vihar támadt, mely végkép elválasztotta egymástól a csolnakokat.

A Melville csolnakja szerencsésen partra ért a Lena-folyó torkolatánál, igaz, hogy nagy nyomoruságban; a tíz ember nagyobb része, a kik ezen csolnakon voltak, beteg volt, elfagyott kezekkel, lábakkal, egy matróz pedig a sok szenvedés folytán megőrült. Melville azonban nagy elszántsággal felfelé indult a hatalmas Lena-folyón, míg benszülöttekre akadt, kiknél magát kissé kipihenvén, újra bátran visszafordult, hogy elmaradt társait felkeresse. Azonban önfeláldozása hiábavaló lett, nem találhatott rájuk, mire megint visszafordult s Irkucska érkezett. Ilyenformán tehát a «Jeanette» utasainak legalább ez a kis része megmenekedett.

Hogy a másik két csolnak utasait is megmentésék, arra nézve semmit sem mulasztottak el, különösen az orosz kormány és az amerikaiak.

A következő tavaszon sikerült is az elveszetteket feltalálni, sajnos, azonban már csak a hullákat! Egy puskaeső, mely a hóból kiállott, vezette nyomra a kutatókat. A hol erre ráakadtak, ott elkezdtek ásni s a hó alatt nyolcz lábnyi mélységben megtaláltak két hullát. Odább megint egy emberi kar meredt ki a hóból, mely épen a szerencsétlen parancsnoké, De Longé volt, kinek hullája egy lányira feküdt a hó alatt.

Igy akadtak egymásután a többiek hullájára is, melyeken még most is meglátszott a kiállott borzasztó szenvedések nyomai. Így nagyobb résznek a keze meg volt égve, látszott, hogy melegedés közben, a tűz mellett érte őket a halál. Némelyik mellett pedig rágott bőrdarabokat találtak, a mi bizonyította, hogy milyen éhséget kellett szenvedniök.

Megtalálták a De Long naplóját is, melybe míg csak bírta, feljegyezte a kiállott borzalmaikat. Ezen feljegyzések nyomán ismertetjük ezen szerencsétlen csoport szörnyű sorsát.

Tehát a mint a szerencsétlen csapat az észak-ázsiai partokat szinte elérte, azonképen, mint Melville, délfelé indult, remélve, hogy valamely emberlakta helyre találjanak. Sajnos, hogy ez nem teljesülhetett. Roppant fáradalmak közt, nagyon szakadozott, hiányos ruhákban bolyongottak a kietlen havas sivatagon és a mi legborzasztóbb volt, már élelmiszerük majdnem egészen elfogyott.

Október 1-én még minden embernek jutott félfont iramszarvashús és egy kis tea, de azután ez is elfogyott s 3-ikán már le kellett ölniök az egyetlen életben maradt kutyát, hogy a meddig lehet, annak húásával tengessék életüket. A hideg borzasztó volt s ha éjjelre valami szikla

enyhében meghúzhatták magukat, az már némi szerencseszámba ment. Az emberek napról-napra gyengültek s egynek elfagyott lábujjait le kellett vagdalni, másikat pedig, ki félig megőrülve eszméletén kívül volt, kellett a többinek szállítani, pedig bizony kinek-kinek a maga terhe is sok volt.

Október 4-ikén egy elhagyott kunyhóra akadtak, hol egy kissé kipihenték magukat. Mindenki kapott egy kis darab kutyasültet és kevés teát, az indián vadászt, Alexát, pedig vadászni küldték, ha valami zsákmányra tehetne szert. De bizony nem kedvezett a szerencse. Alexa vad nélkül tért vissza s bőrig átázva, mert a jég leszakadt alatta. Közben iszonyatos vihar tört ki s mindnyájan hálát adtak Istennek, hogy az éjszakát legalább fedél alatt tölthetik.

Másnap megint nem tudott Alexa semmit sem lőni, a vihar pedig folyvást dühöngött. A sok szenvedés miatt meghalt egy társuk; léket vágtak a Lena jegébe s ott lebocsátották. Ez volt a temetés.

Október 7-ikén elfogyott a kutyahús is. Egy kevés pálinkát ittak meleg vízzel s ezzel indulnak tovább a terhes útra. Menetközben négy ember alatt leszakadt a jég, mire meg kellett állani s tüzet rakva megszáritkozni. Ezalatt

Alexa vadászni ment s hozott is egy hófoglyot, melyből levest főztek. Így folyt a keserves utazás napokig; az emberek mindjobban gyengültek, pedig október 10-ikén már a pálinka is elfogyott. Ekkor már oly nagy volt az éhség, hogy szerszámaikról leszedett bőrdarabokat kezdtek enni.

Ez időtől fogva De Long feljegyzései mind rövidebbek, mind szakadozottabbak lesznek, látszik, hogy már ő is végkép kimerült. De hadd beszéljen maga a naplója:

Október 13-ikán száraz fűzfalevélből teát főztünk: ez volt a napi eleség. Halálra ki vagyunk fáradva. 14-ikén ugyanez volt a koszt, egy kanál olajjal. Isten kezében vagyunk! 15-ikén megettünk két ócska csizmát. Két társunk nem bir mozdulni. Alexa sem. Imádságot tartottunk. 17-ikén Alexa haldoklik; mivel pogány volt, egyik társunk megkeresztelte őt. Én pedig imádkoztam a betegekért. Estefelé éhség miatt meghalt a jó és hű Alexa. 18-ikán csendes enyhe idő, hóeséssel. Délután a szegény Alexa holttestét a folyam jegére vittük s befedtük jégdarabokkal. Október 19-ikén sátrunkat is szétvagdaltuk, hogy abból fagyott lábainkra bocskort csináljunk. 20-ikán nagy hideg. Két társunk haldoklik, az egyik éjjel mellettem meghalt.

A másik is elmulik délfele. A többi betegért imádkozunk. Gyengék vagyunk, hogy a halottakat eltakaríthassuk. Október 23. Mindnyájan nagyon gyengék vagyunk. Imádkozunk. Lábaik fájnak. Nincs lábbeli. Október 28. Egyik társunk meghalt. Október 29. Az éjjel meghalt Dreszler. Október 30. Boyel és Gortz meghaltak, Collins haldoklik . . .

Itt végződik a szomorú napló, melynek írója maga is kiszenvedett, s a mint láttuk, az egész társaság egyetlenegy tagja sem kerülte el borzasztó sorsát.

A «Polaris» utazása.

Az amerikai *Hall* kapitány egyike volt a legbuzgóbb sarkvidéki kutatóknak, ki előtt azon czél is lebegett, hogy a szerencsétlenül járt Franklin és társai nyomait felfedezze. Ezért két ízben is nagyobb utazást tett, midőn is, második utazása alkalmával, 1864-től 1869-ig, öt telet töltött az eszkimók közt, mely idő alatt maga is szinte eszkimóvá lett, a mennyiben már egy ülő helyében megevett 15 font nyers húst s megivott rá harmadfél pint halzsírt!

- Ezen utóbbi utazása után nemsokára, megint újabb utazásra szánta magát s «Polaris» nevű hajóján, melyen rajta s legénységén kívül néhány eszkimó is volt, már az 1871-ik év szeptember havában meghaladta a 82-ik szélességi fokot, tehát oly magasra felhatolt, mint előtte senki más. Ezen a tájon, nyári időben, mossusz-marhát, jegesmedvét s rókát nagy mennyiségben talált, aztán meg lemminget, mely apró állat némileg a mi hörcsögünkhöz hasonlít. A hó-

mentes földdarabok mohval voltak borítva, melyből piros- és kékszinű, de szagtalan virágok tűntek elő. Legnagyobb növény volt itt a

ESZKIMÓ CSALÁD.

törpe fűz, mely 15 centiméternyi magasságúra megnőtt. Lehetett néhány pillangót és méhet is látni.

Októberben a télhez hozzákészültek s Grön-

land északnyugoti végén kényelmes telelő házat csináltak s Hall kapitány szánkán neki indult az észak felé eső ismeretlen tájaknak s onnan szerencsésen vissza is tért. Hanem ez volt az utolsó utazása a bátor embernek, mert november 8-án, rövid betegség után meghalt s ott temették el mélyen megszomorodott társai a jég és hó rideg hazájában. És ő, a vezér, a legbátrabb, legtapasztaltabb, legerősebb lett az egyetlen áldozata ezen híres utazásnak, míg a többiek, habár kimondhatatlan veszedelmek és fáradsalmak után, mindnyájan meglátták később szülőföldjüket.

Midőn a vezér meghalt, senki sem gondolt többé arra, hogy észak felé folytassák az útát, hanem igenis hazafelé, annyival is inkább, mivel a hajó már nagyon megrongálódott, a szén pedig fogyatékán volt.

A hajót tehát megindították délfelé, mihelyt a jég ezt a következő 1872. évben megengedte; hanem október 15-én már ismét befagytak s a hajó annyira megsérült a jég nyomása miatt, hogy annak elsüllyedése elkerülhetetlenné vált. Ezért az utasok egy nagy jégtáblán kunyhót építettek, az élelmiszereket oda kezdték hordani, hogyha a veszedelem beáll, legyen hova menekülniök.

HALL KAPITÁNY TEMETÉSE.

Egy éjszaka szörnyű vihar támadt s utasaink fokozott sietséggel folytatták az élelmiszerek kihordását, midőn a hajó egyszerre csak nagyot roppant, helyéből felemelkedett s a másik pillanatban már a megszakadt jég magával ragadta. Borzasztó pillanat volt ez, a szél iszonyú süvöltése, a jég ropogása, a hullámok csapkodása, az emberek kétségbeesett kiáltozása, a kutyák vonítása a legbátrabb szívet is megremegtette. A meglódult hajó nagy gyorsasággal vitte magával az utasok egyik csoportját, míg a másik amattól elszakadva, ott maradt a szörnyű vihar közepén, az ingatag jégtáblán.

Lássuk előbb ez utóbbiak sorsát.

A vihar csillapodtával a jégtáblán maradottak összeszámlálván magukat, kitűnt, hogy tizenkilenczen vannak, köztük egy kéthónapos csecsemő is, az egyik eszkimó nő gyermeke. Számba vették az élelmiszereket s az lett a megdöbentő eredmény, hogy nagyon kevés, a szén pedig alig elég egy hétre. És ezzel a szörnyű hosszú telet ki kell húzni a jégtáblán a sarkvidéki iszonyú hidegben! Még nagy szerencse, hogy a hókunyhó már meg volt építve, legalább meg lehetett valahol húzódni.

Lassan, aggodalmasan telt az idő a hókunyhóban, mely annyi meleget tartott, hogy épen

nem fagytak meg, de az éhség nagyon gyötörte szegény utasainkat, mert naponta épen csak annyit ehetek, hogy éhen ne haljanak. November végén lóttek egy fókát, melynek húsból jóllakhattak, a miben részük már oly nagyon rég nem volt. Hanem ezután már még ilyen szerencsére sem számíthattak, mert a sötétség beállott s egész télen át nem is fogtak egy szerfelett sovány rókánál egyebet.

Embereink az éhség miatt teljesen legyengülve, sok szenvedés közt húzták ki a hosszú telet, midőn április elsején az eddigieknél is nagyobb baj érte őket.

Ugyanis ekkor szörnyű vihar támadt, mely jégtablájukat egész a kunyhóig összemorzsolta, úgy, hogy többé rajta maradni lehetetlenség volt. De most már hova forduljanak? Nem volt mást mit tenni, mint csónakjukba beleülni s jószerecsére kiszállni a háborgó tengerre, remélve, hogy talán megint találnak egy nagyobb jégtablát, melyen nyomorúságos életüket tovább folytathatnák s a melyik levinné őket magával délfelé, hol esetleg valami hajóra találhatnának.

A csónak csak hat ember számára volt készítve és most tizenkilencz embernek kellett beleférni. Hanem azért csak beleszorultak, de a kis csónak a nagy teher miatt annyira le-

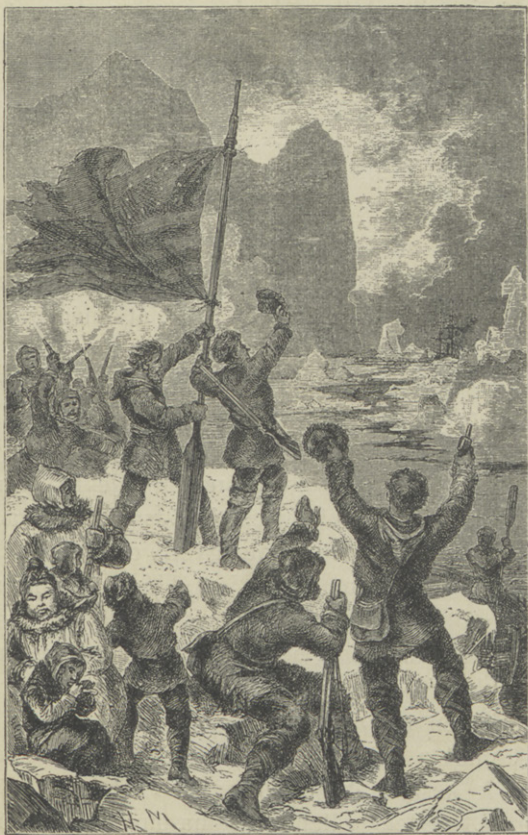
merült, hogy szélein majdnem becsapott a víz. Ezért, hogy az elsüllyedést kikerüljék, ki kellett hányni a még meglevő élelmiszerek nagy részét s mindenféle eszközt is a tengerbe.

Így haladtak némán, kétségbeesve tovább, míg egyszer csakugyan megint jégtáblákra akadtak, a melyekre nagy örömmel kiszállottak. Mert még ez is örömet okozott szegényeknek, pedig hiszen nem volt már ennivalójuk sem s ha még pár nap valami hajó meg nem menti őket, ott vesznek mindnyájan nyomorultul.

A jég azonban haladt az áramlattal lefelé délnek s már annyira leért, hogy remélni lehetett, miszerint valamely hajóval összetalálkoznak. S csakugyan így is lett. Október 15-én, tehát miután 192 napig úszkáltak és koplaltak a jégtáblákon, kibeszélhetetlen örömükre megpillantottak egy czethalász hajót, mely szinte észrevette és megmentette őket.

Ezek után nézzük már most, hát azokkal, a kik a «Polaris» hajón rekedtek, mi történt?

Tehát a mint észrevették, hogy társaiktól elszakadtak s az ár sodorja őket a felbőszült hullámok hátán ismeretlen tájak felé, mihelyt a rémületből némiképp magukhoz jöttek, a víz kiszivattyúzásához láttak, a mely a megrongált hajóba beszüremlett és löbbek közt a géphelyi-

A JÉGTÁBLÁRA SZORULTAK MEGMENTÉSE.

séget is elborította. Munkájuk sikerrel is járt s néhány óra múlva, az említett helyiséget sikerült annyira megszabadítani a víztől, hogy a gőzgépet is elindíthatták. Tehát annyit értek, hogy a hajó nem hanyódott tehetetlen tömegként előre-hátra a hullámokon, habár annyira meg volt rongálódva, hogy hosszabb útra teljesen alkalmatlan lett volna. Szerencsére nem-sokára szárazföldet pillantottak meg nem messzire, neki irányozták tehát a hajót, még pedig úgy, hogy az a partra fusson. Ez meg is történt szerencsésen és mivel élelmiszernek bőségében voltak, elég nyugodt szívvel a teleléshez tettek előkészületeket, remélvén, hogy majd tavasszal, szánkán és csónakon lejjebb vonulnak délfelé, hol valami czethalász hajóra akadnak. Mindössze csak tizennégyen voltak, a többi tizenkilenc ott maradt a jégtáblán, a mint ezt már előbb említettük. Szerencséje volt ezen tizennégy embernek, hogy közelében eszkimókra találtak, kikkel barátságot kötven, azoknak sok tekintetben nagy hasznukat vették.

A mint a tavasz közeledett, hozzáfogtak két csónak készítéséhez, hogy azokon, ha a jég engedi, délfelé ellehessen hatolni, hol aztán majd csak ráakadnak valami hajóra. Június 3-án elkészültek a csónakok s a jég is meg-

tisztult annyira, hogy meg lehetett indulni. Az utazás minden baj nélkül folyt a partok mentén, kivált eleinte, míg utóbb már a csónakok megromlottak, leszakadozott az emberek ruhája is, az élelmiszerek pedig majdnem egészen elfogytak. Ekkor azonban hajóval találkoztak, mely felvette s hazájukba szállította őket. Örömmük pedig annál nagyobb lett, midőn ertesültek, hogy tizenkilencz társuk is szerencsésen megszabadult, a mit pedig reményleni sem mertek volna.

Az «Alert» és «Discovery» sarki utazása.

A londoni földrajzi társaság sürgetésére, az angol kormány 1876-ban nagy expedíciót szervezett, melynek célja szintén a sark felé való előnyomulás volt.

Két erős hajót szereltek fel, az egyik neve «Alert» volt, a másiké pedig «Discovery». Főparancsnok a hajók felett a sokat tapasztalt *Nares* kapitány lett, ki az «Alert» hajót személyesen vezette, míg a «Discovery» kapitányát *Stephenson* személyében választották meg, a ki szintén igen jó tengerész hírében állott.

A két hajó 1875 május 29-én indult ki egy angol kikötőből, három évre való gazdag felszereléssel s 55 eszkimó kutyával, melyek szánkahúzásra voltak szánva, mivel azt tervezték, hogy a szárazföld belsejében mentől nagyobb szánutazást is fognak tenni.

Július 19-én elértek a hajók, miután néhány nagy vihart kiállottak, Grönlandnak *Pröven* nevű kikötőjébe. Prövennek ugyan csak 106 lakosa

TALÁLKOZÁS HENDRIKSSZEL.

van, hanem azért már ez Grönlandban nevezetes város számba megy. Itt felkeresték *Hendriks* nevű híres grönlandi eszkimó vadászt, a ki könnyen vállalkozott az utazásban részt venni s a kinek később csakugyan sok hasznát is vették.

Ezután északnak felfelé indultak a hajók s nemsokára elértek oda, a hol a «Polaris» utasainak egyrésze 1872—73. telén áttelelt. Hanem ezentúl már nagyon sokat kellett a jéggel küzködniök. Ebben a jég elleni harcban a «Discovery»-nek könnyebb dolga volt, mint a másik hajónak, mivel az eleje keskenyebb lévén, könnyebben bírta a jeget törni s a közt előre haladni. Ugy tett pedig, hogy teljes gőzerővel neki rohant a frissen képződött jégtáblának, szétrepesztette azt, aztán megint hirtelen visszahúzódott, hogy a jégtörmeléknek ideje legyen odább úszni. Egy-egy ilyen előre rohanással 5—6 méter utat lehetett nyerni, miből képzelhető, hogy milyen lassan ment az előre hatolás.

Nagy baj volt, hogy a kutyák közt kiütött az a veszetséghöz hasonló betegség, mely a sarki vidékeken oly gyakran és tömegesen el szokta ezen szegény állatokat pusztítani és a mi ellen semmi hatásos orvosság nincs.

A hajók lassan, roppant munkával és viszontagság közt haladtak előre észak felé, míg szep-

LESÜPPEDÉS A HÓBA.

tember elején jónak látták az áttelelési előkészületekről gondoskodni, mivel a jég már annyira hatalmat vett, hogy tovább mozdulni lehetetlenség lett volna. Még pedig a két hajó nem is egymás közelében volt, midőn az utazást be kellett szüntetni s a «Discovery» és «Alert» utasai egész a következő tavaszig elzárva maradtak egymástól.

Utasaink a hosszú tél unalmait mindenféleképp igyekeztek megrövidíteni: iskolát alakítottak a legénység számára, színdarabokat játszottak, világos időben célzott lövöldöztek stb., de bizony azért csak nehezen akart tavaszodni.

Végre azonban nagy nehezen érkezett a márczius hónap s ekkor Nares kapitány elhatározta, hogy mihelyt lehet, nagyobb felfedezési utazásokat rendez szánkán, még pedig az egyik hajó embereivel egy irányban, a másik hajó embereivel pedig más irányban. Erre nézve azonban először is a jó távol telelő «Discovery»-t kellett felkeresni s annak hírt adni.

Márczius 12-én útnak is indult néhány ember egy szánnal és egy csapat kutyával. De ez az utazás nagyon szerencsétlenül végződött. Az út borzasztó rossz volt, hol a kutyák süppedtek le egészen a hóba, hol a szánkát kellett a jég közül csákánynyal kivagdalni, utóbb már a ku-

tyák is megtagadták az engedelmességet, pedig egyre-egyre nem esett több 21 font tehernél. Az egyik ember — Petersen nevű — nagyon összefagyott s félholtan kellett a hajóhoz visszahozni, hol szegény csakugyan ki is szenvedett.

Pár nap mulva ezután megint elindultak néhányan a «Discovery» felkeresésére s ezúttal csakugyan sikerült is oda eljutniok és a Nares rendeletét átadniok.

E közben Nares kapitány kiadta saját hajója embereinek a parancsot, hogy indulni kell s április 3-ikára minden el is készült a veszedelmes útra. Harminczöt ember állott készen s otthon a hajón csak Nares maradt három tiszttel és hat legénnyel. Indulás előtt mindnyájan odagyülekeztek a felszerelt szánkákhöz s buzgó imádságot rebegtek az egek Urához segítségért. A hajó káplánja igen szép prédikációt tartott, a melyben a vállalkozást az izraelitáknak a pusztában való vándorlásával hasonlította össze, midőn azok az Igéret földje felé megindultak. Végül elénekelték a «tenge-részek énekét» s felvették az úrvacsoráját.

Hét szánka állott készen az indulásra, egy-egy kis lobogóval feldíszítve mindenik, kettőre pedig csónak is volt felcsomagolva.

Az utazás első napja meglehetősen rövid volt, mert a legénység nem szokott még a hámhoz s

nagyon hamar kifáradt. Az idő is hideg volt, az út rossz, a hó mély s a szánkók nehezen haladtak előre. Ezen napon csak mintegy öt kilométernyi utat hagytak hátra.

Másnap, április 5-én már tizenkilencz kilométernyi haladtak, de annyi sok kerülgetéssel, hogy az egész út egyenes irányban nem tett ki többet hat kilométernél, tehát a valódi előrehaladás csak ennyi volt. Az utasok lábai szinte megmeredtek a hidegtől s e miatt éjjel nagy fájdalmakat éreztek tagjaikban. De legtöbbet szenvedtek a szomjúság miatt; mert mindenkinek volt ugyan az övében, gypjával begöngyölt vizes kulacsa, de hiába, mert a kulacsokban a víz megfagyott. Hóval oltani a szomjat pedig nagyon veszedelmes dolog lett volna, azért ez meg is volt tiltva a legénységnek.

Azonban beszéljük el röviden, hogy milyen is hát az az élet, mikor az ember magát kutyákkal együtt a szán elébe fogja s jégben, hóban az északi sark felé indul?

Tehát egy ilyen társaságban a szakács az egyik legfontosabb személyiség és az ő hivatala valójában nagyon terhes. A szakácsság sorba megy, mint a falusi biróság, mely alól senki sem vonhatja ki magát, ha csak ebben betegség nem akadályozza.

A szakács reggel legkorábban felkel, lámpáját meggyújtja s jeget vagy havat olvaszt a reggelihez. Közben odalép még alvó pajtásaihoz, letakarítja róluk a deret és a jégcsapokat, melyek az éjszaka folyamán képződtek, aztán megkezdődik a reggelizés, mely, ha az idő nagyon hideg, csak a hálósákban ülve megy végbe, a mi igen furcsa látványt nyújt.

Reggeli után összehajtják, becsomagolják s felrakják a hálósákat a szánra, a kutyákat befogják, az emberek is nyakukba akasztják a hámot, azzal elhangzik a parancsszó s megindulnak a fáradságos útra, mely egyhuzamban rendszeren 5—6 óráig tart, míg csak az ebéd ideje be nem következik. Ez igen kellemes és várvárt pillanat a kifáradt, kiéhezett utasok előtt, kivált ha az idő nem túlságos hideg, míg nagyon kegyetlen hideg alkalmával sokat kell szenvedni és pihenésről szó sincs. Mert míg az eledelel megkészől, addig egy óra vagy több is eltelik, már pedig ennyi ideig csendesen meglenni az iszonyú hidegben nem lehet, hanem mozogni kell folytonosan, mert különben megfagyna az ember. S az ilyen alkalmakkor, a nagy nyomorúságban is sokszor kénytelenek a sarki utazók egymás baján nevetni. Az egyik nagyokat ugrik, hogy a lábait a megfagyás ellen

mentse, a másik török módjára leül s elkezd lábait keztyüs kezeivel teljes erejéből püffölni, a harmadik örült módon rugdos valami jégdarabot, míg a másik olyan tánczot jár a jégen, mintha csak valami bálleremben volna. Közben azonban valamennyi vágyó szemekkel pislog az üstre, melyben az ételhez való jég olyan nehezen akar megolvadni.

Az esteli megálló után kifeszítik a sátrat valamely síma helyre, azután a szakács kivételével mindnyájan a hálósákba bújnak s miután megvacsoráltak, rágyújtanak és egy kevés pálinkát vízzel keverve isznak. És ez a sarki utazó életének legkellemesebb része. Megjegyzendő, hogy pálinkát vagy egyéb szeszes italt, menetelés közben a világért sem szabad inni, mert ez tapasztalás szerint kis mértékben is nagyon gyengítőleg hat az emberre s a kitartást fellette csökkenti. Hanem így lefekvőre egy kevés nem árt belőle, de az is csak vízzel felkeverve.

De kísérjük tovább útjában a társaságot.

Április 14-én az egyik ember panaszkodni kezdett, hogy nagy fájdalmakat érez bokájában és térdében; a fájós helyeket megvizsgálván, kis daganatokat találtak ott, melyeknek semmi különösebb jelentőséget nem tulajdonítottak. Igen, mert nem tudták még akkor, hogy ez a kis

daganat a *skorbut* nevű szörnyű betegségnek az előjele, a mely betegség oly nagy rombolást szokott a sarkvidéki utazók soraiban véghezvinni.

Harmadnapra épen husvét ünnepe következett. Hanem aligha ültek még meg husvétot olyan módon valaha, mint ekkor, utasaink. Szörnyű idő következett ekkor be, metsző hideg támadt óriási erejű széllel, mely vadul seperte, hajtotta a sűrűn eső éles havat mindenfelé. Az idő olyan kegyetlen lett, hogy a hálósákból ki sem lehetett bújni s így tartott ez két nap és két éjjel folyvást. És a mi még legrosszabb volt, utasaink a szörnyű hideg és a vihar tombolása miatt aludni sem tudtak s álmatlanul, halálra bágyadva, fázva töltötték el a husvét napokat, keservesen emlékezték azokra a szép ünnepekre, melyeket otthon, az édes szülőföldön, szeretteik, barátaik között olyan víg örömmel töltöttek volt! És a mi még növelte keservüket, súlyosbította a helyzetet, az volt, hogy immár a társaság három tagja kapta meg a szörnyű skorbut beregséget.

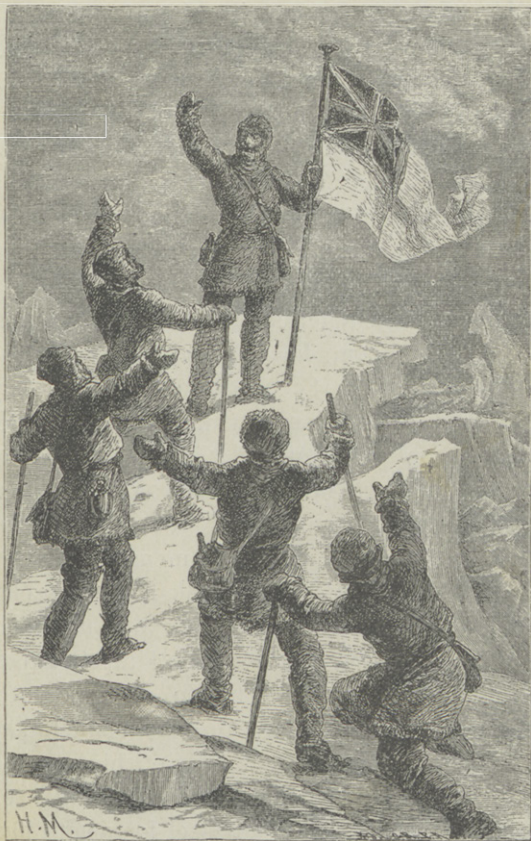
Midőn az idő végre valamennyire javult, megint útra kelt a társaság, de bizony már annyira legyengültek, hogy ámbár a nagyobbik csónakot hátrahagyták, mégis csak másfél kilométernyit bírtak egy nap előrehaladni. Igaz, hogy az

elhagyott csónak súlyát, majdnem egészen pótolta a három beteg, kiket immár úgy kellett a szánkákon továbbszállítani.

A következő nap megint szörnyű idő volt. Utasaink alig bírtak vánszorogni, arczuk beesett, orruk, ajkaik feldagadtak. Mindössze három kilométernyit bírtak előrehaladni. Az út is felette rossz volt, a jég telve hóval lepett hasadékokkal, melyekbe minden lépten-nyomon leszakadtak. Valóságos csoda, hogy senkinek keze vagy lába el nem tört.

Az elcsigázott társaságnak április 24-én meglett azon elégtétele, hogy elérte a 83-ik szélességi fokot, a hova még ember előttük soha el nem jutott, pedig az angol országgyűlés még 1818-ban 12,000 forintnyi díjat tűzött erre ki.

Az utazás, jobban mondva vánszorgás, folyt tovább, de mind gyöngébb és gyöngébb eredménnyel, a társaságnak már harmadrésze megkapta a skorbutot s voltak olyan napok, hogy csak egynegyed kilométernyit bírtak roppant fáradsalmak közt előrehatolni. De azért csak törtettek előre, nem rettentette őket vissza a szörnyű betegség terjedése, nem az idő kegyetlensége, parancsoltak saját gyengeségüknek; mindenben uralkodott ez a jelszó: csak előre! Valódi hősök voltak.

AZ ANGOL ZÁSZLÓ KITÜZÉSE A 83-IK FOKNÁL.

Már 37 napig mentek ilyenformán előre, midőn számbavéve az élelmiszereket, kitűnt, hogy azok már csak 31 napig tartanak, tehát a visszautazásra kisebbitett adagokat kellene kiszabni, ha mindjárt visszafordulnának is. De hát vissza is kellett fordulni, a józan ész parancsolta már ezt, hiszen ha még tovább is haladnak, az éhség miatt pusztulnak el valamennyien s a tudományra nézve azok a felfedezések is kárba vesznek, a melyeket eddigelé tettek. Hiába, az éhség nagy úr, az ellen nem használ semmi elszántság, semmi hősiesség. Ezenkívül a társaság nagyrésze végkép elerőtlenedett már, ötöt úgy kellett a szánkákon szállítani, de a többi beteg is alig birt már a maga lábán vánszorogni. Pedig az egészségesen maradtak még ekkor is készek lettek volna tovább északnak menni.

Már ekkor jóval fölülhaladtak a 83-ik szélességi fokon és itt ezen az ember által még soha el nem ért ponton ünnepélyesen kitűzték Angolország zászlóját, melyet midőn meglobogtatott a szél, mindnyájan lelkes örömkialtásra fakadtak, buzgón elénekelték a nemzeti himnuszt és e pillanatban feledve lett minden kiállott szenvedés, feledve az annyi vésszel fenyegető jövő. Az angoloknak sikerült északra legfeljebb hatolni! Ez a gondolat kimondhatatlan büszkeség.

gel töltötte el az egész társaságot. Még a szenvedő betegek is résztvettek a közös örömben, ezek is feledték fájdalmaikat s ezen nap estéjén, midőn egy kis áldomást és néhány szivart is osztottak ki, mindenki boldog volt, a mihez különben hozzájárult az is, hogy holnap immár visszafelé indulnak. Mert ámbár, mint mondánk, ha az eleség engedi, készek lettek volna még előrehatolni, de azért bizony a visszavonulásnak természetesen mégis csak örültek.

Május 13-án megkezdődött a visszavonulás, szinte sok bajjal, sok veszedelemmel. Sokszor vállig leszakadtak a hóba a szegény elcsigázott emberek, majd iszonyú vihar állította meg őket s kényszerítette hosszú, kínos veszteglésre. Pedig most már — tekintve az élelmiszerek fogyatékoságát — minden óra drága volt s az éhhalál bekövetkezése mind fenyegetőbb lett. Egy ember már meghalt, a többi pedig egyre jobban gyengült, a betegek száma ijesztően növekedett, csak vagy nyolcz ember volt még egészséges, de ezek is nagyon legyengülve. A betegek egy részét a szánokon szállították, a kevésbé betegek a menet után vánszorogtak, sőt kettő befogta magát a hámba is, hogy egészséges társainak segítsen. De bizony szegények jóakaratára hiábavaló volt, nem igen értek el vele egyebet,

minthogy a hám fentartotta őket, hogy össze ne essenek.

A vezérlő tiszt látván ezen szomorú állapotot, érett megfontolás után elhatározta, hogy a még megmaradt kis csónakot is hátrahagyja. Aggodalommal telt szívvvel határozta erre rá magát, de hát más választás alig lehetett. Hiszen megtörténhetik, hogy útközben valahol megszakad a jég s a vizen csónak hiányában nem bírnak átmenni és ekkor ott kell elpusztulniok. De ez végre sem volt bizonyos, hanem az meg egészen kétségtelen volt, hogy a csónak terhét tovább már nem bírják s ha azt hátra nem hagyják, sohasem lesznek képesek a hajóig eljutni s a biztos éhenhalásnak néznek elébe. A csónakot tehát el kellett hagyni.

Június 6-án már a legerősebb emberek is teljesen legyengültek, úgy, hogy alig volt jártányi erejük, pedig úgy haladva mint eddig, még három hét kellett volna, míg a hajóhoz eljuthatnak, holott még legfeljebb három napig birtak volna előre vándorolni!

Ezen borzasztó állapotban egy *Parr* nevű tiszt, a ki még legerősebbnek érezte magát, elhatározta, hogy ő egyedül előresiet a hajóhoz és onnan segítséget hoz az ott maradt társaktól. Az egész távolság még a hajóig 55 kilo-

méternyi volt s remélte, hogy teher nélkül ezt a távolságot rövid idő alatt megfogja haladni.

A többiek szerencsekivánata közt, egy kevés eleséggel ellátva, meg is indult a derék Parr a veszélyes útra s most már az ő szerencsésjétől függött mindnyájuk élete. Nem tépi-e szét útközben a jegesmedve, nem fagy-e meg, nem téved-e el a szörnyű jégsivatagban? Ez volt a kérdés s ezen gondolkoztak kinzó aggodalmak közt a hátramaradottak éjjel és nappal.

Június 8-ikán ködös, hűvös idő uralkodott. A betegek nagyon szenvedtek, nem sokat használt semmi vigasztalás, semmi biztatás, mindenkinek szemei csak délfelé voltak fordítva, a merre Parr eltávozott. Vajjon hozza-e a segítséget, hozza-e?

Egyszer csak a ködben valami sötét pont tűnt fel, mely a jégtuskók közt egyre közeledni látszott. Mindenki szívét örömteljes reménység szállotta meg, még a betegek is talpra ugráltak: hátha a segítség közeleg!

És csakugyan az is közelgett. A derék Parr szerencsésen elért a hajóhoz, s onnan küldtek most segítségül egy kutyák által vont szánt, mely után nagyobb szánakkal maga a kapitány jött.

Nemsokára megérkezett a segély és a mily öröm ekkor a szegény, elcsigázottak táborában

támadt, azt leírni nem lehet. Sírva borultak egymás nyakába, sírtak és nevettek egyszerre, hiszen most már vége a nyomorúságnak, meg vannak mentve! A nagy örömet még fokozta, hogy a mentők rögtön vacsora készítéséhez fogtak, hozván magukkal a hajóról sok mindenféle jókat, a miben szegény embereink már oly régen nem részesültek. Azután felrakták a betegeket, elgyengülteket a szánkákra s nemsokára szerencsésen megérkeztek a hajóra, hol a betegek gyógyításához alaposan hozzá lehetett fogni s az elcsigázottak megint erőt meríthettek. S erre bizony égető szükség is volt, mert hiszen már csak három ember volt még köztük, a ki a szánkát húzni képes volt, a többi vagy fekvő beteg lett, vagy csak hogy éppen vánszorogni bírt.

De megis tették kötelességüket, a mi csak emberileg megtehető volt. A tisztek azonban kijelentették, hogy ilyen módon az északi sarkhoz eljutni teljes lehetetlenség.

A «Discovery» hajóról szánkán kiküldött emberek is rendkívüli viszontagságok után visszaérkeztek s ezek tapasztalataiból szintén az derült ki, hogy szánkán az északi sarkhoz eljutni nem lehet.

Az is bizonyosnak látszott, hogy hajóval is csak kisebb távolságra sikerülne még feljebb

hatolni észak felé, azonkívül a skorbut is nagy részét meglepte a legénységnek, miért Nares kapitány elhatározta, hogy nem teszi ki embereit egy második kitelelés veszélyeinek, hanem mihelyt a jég engedi, megfordul s hazafelé indul.

Úgy is lett. Július 31-én egy délnyugoti szél felszakította a jeget, a hajók kiszabadultak hoszszas fogságukból, miután tizenegy hónapig be voltak fagyva. Aláfűtöttek a gőzgépeknek s örömkialtások közt megindultak az édes haza felé, melyet november 2-án, mind a két hajó szerencsésen el is ért.

Ez az expedíció rengeteg, — pár millió forintra menő — összeget felemésztett, roppant szenvedésekkel járt és mégis aránylag igen csekély lett az eredménye. Mert igaz, hogy magasabbra hatoltak, mint bárki más azelőtt, de az annyira óhajtott czéltől, az északi sark elérésétől nagyon távol maradtak.

Végszó.

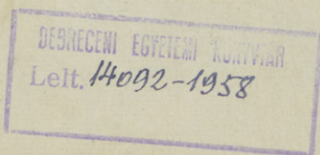
Ezenkívül sok más kisebb-nagyobb expedíció indult még több-kevesebb szerencsével a sarki tájakra, de mindezeket hosszas volna elbeszélni, az eredmény nagyjából így is körülbelül csak egyforma: roppant veszedelmek, hallatlan fáradsalmak, szenvedések, kisebb vagy fontosabb felfedezések, de a főcél, az északi sark, eddig megközelíthetetlen.

És ha kérdezzük, hogy tulajdonképpen miért is ezen annyi veszélyvel, fáradsággal és költséggel járó törekvés, miért igyekeznek az emberek életük kockáztatásával, egész vagyonok feláldozásával mindenáron az északi sarkhoz eljutni — csak azt felelhetjük, hogy erre az embereket egyedül a tudományszomj, az ismeretlen utáni vágyódás hajtja. Mert hiszen ha eljutnának is a sarkhoz, annak ugyan tulajdonképpen semmi anyagi haszna nem lehetne; bizonyára nem találnának ott egyebet, mint valami jeges szárazföldet vagy tengert.

De annál tiszteletreméltóbb azok törekvése, a kik anyagi haszonra való törekvés nélkül képesek a legrendkívülibb nehézségekkel is megküzdeni, csakhogy az emberi ismeretek határát tovább terjeszthessék. És remélhető is, hogy előbb-utóbb sikerülni fog egy vagy más úton a sarkig elhatolni s letűzni ezen annyira óhajtott pontra valamelyik nemzet zászlaját. És ez a remélhető siker az emberi kitartásnak egyik legszebb dala lesz.

TARTALOM.

	Lap
A sarkvidéki utazások rövid áttekintése	3
A németek első sarkvidéki utazása	6
A második német sarki utazás	20
Az osztrák-magyar sarkvidéki utazás	49
Nordenskiöld utazásai	69
A «Lena» utazása	87
A «Jeanette» hajó veszedelme	91
A «Polaris» utazása	98
Az «Alert» és «Discovery» sarki utazása	108
Végszó	126

Ms. A. 1. 1. 1. 1.

648.

